

Volnočasové aktivity žáků 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska

Lucie Mikulenková

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Lucie Mikulenková
Osobní číslo: H130193
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Forma studia: prezenční

Téma práce: Volnočasové aktivity žáků 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích
Valašska

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti volného času a vývoje dítěte staršího školního věku.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

KNOTOVÁ, Dana. Pedagogické dimenze volného času. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.

JANIŠ, Kamil. Úvod do problematiky volného času. Vyd. 1. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2009. ISBN 978-80-7248-530-7.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času: (teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času). 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 8071787116.

KUNÁK, Stanislav. Vybrané možnosti primárnej prevencie negatívnych vplyvov na deti a mládež. Bratislava: Iris, 2007. ISBN 978-80-89256-10-5.

GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-8593179-6.

KRAUS, B. et al. Člověk - prostředí- výchova. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315- 004-2.

HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

9. prosince 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2016

Ve Zlíně dne 9. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.

děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby⁽¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3⁽²⁾;
- podle § 60⁽³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60⁽³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 20. 11. 2018

.....

¹⁾ Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejněním autorových prací

⁽²⁾ Vysoké školy poskytl své zveřejňovací databázi, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, a literární problémy obhajoby, včetně posudků opírajících se výsledek obhajoby prostřednictvím databáze školních prací, kterou spravuje. Žádných zveřejněním stavění těchto předpis nové školy.

(2) Doktorát, diplomová, bakalářská a rigorózní práce odborně seřazená k obhajobě musí být (1) vyhotvena při pracovních dňech před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracovního úještě školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý se může ze zveřejnění práce poztvat na své náklady výpisy, opisy nebo nasměrování.

(3) Platí, že odborná práce autor oznámí ze zveřejnění své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na vnitřní obhajoby.

2) zákon č. 111/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvztačných s právem autorským a o právech náležejících držitelům (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3

(3) Do práva autorského také nezahrnuje škola nebo školská či vzdělávací zařízení, které-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastnímu potřebě díla vytvořené dílem nebo zveřejněním ke společné školské nebo studijní potřebnosti učitelů a jeho pracovníků nebo ke škole nebo školské či vzdělávacímu zařízení (školské dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvztačných s právem autorským a o právech náležejících držitelům (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 40 Školské dílo

(1) Škola nebo školská či vzdělávací zařízení mají na obvyklých podmínkách práce na ústavě školních učitelů a učitelů školského díla (§ 33 odst.

3). Opatření-li autor školského díla učitel školou bez účelové školské, mohou se tyto učitelé domáhat odstranění chybných překladů jako vůle k rovnosti, ustanovení § 33 odst. 3 občanského zákoníku.

(2) Není-li uvedeno jinak, může autor školského díla své dílo užit či poskytnout jenom licencí, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školské či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školská či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školského díla z vyřídila jim dovozeného v souvislosti s učebním dílem či poskytnutím licencí podle odstavce 2 předložil příslušné údaje na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynakládá, a to podle ustanutí až do svých skutečně výše; přitom se přičítá ke výši vyřídila dovozeného školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z učebního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce pojednává o trávení volného času žáky 2. stupně základních škol ve vybraných obcích Valašska. V teoretické části autor přibližuje volný čas a jeho vymezení, dotýká se také historie, v neposlední řadě definuje funkce a volnočasové instituce, které jsou pro jedince v pubescentním období důležité. Další kapitola je věnována činitelům, ovlivňujícím volný čas, zdůrazňuje nejen vliv rodiny, ale i vrstevnickou skupinu, díky které si pubescent tvoří role a formuje vlastní identitu. Autorka věnuje značnou část také pubescentovi a jeho vývoji tělesném a psychickém, zmiňuje také úkoly pubescentního období, které jsou pro toto období zásadní. Poslední kapitola podává přehled o pedagogice volného času jako samostatné disciplíně a nedílné součásti volného času a s ním se pojící pedagogice zážitku. Praktická část bakalářské práce se věnuje zjištění využívání volného času u žáků 2. stupně základních škol ve vybraných obcích Valašska, co do obsahu, místa trávení a ovlivňování různými faktory. Práce může přispět k vytvoření případného preventivního programu, primárně slouží jako zpětná vazba pro posuzované školy.

Klíčová slova:

volný čas, volnočasové instituce, pubescence, žáci 2. stupně ZŠ, vrstevnická skupina, prostředí, pedagogika zážitku

ABSTRACT

This bachelor thesis discusses the leisure time of the 2nd grade pupils from elementary schools in chosen villages in Wallachia. In the theoretical part the author approaches the leisure time and its definition, it also regards the history, last but not least it defines the functions and free time activities institutions that are important for adolescent individuals. Another chapter is devoted to the factors influencing the leisure, it emphasizes not only on the influence of family, but also the peer group due to which an adolescent forms the roles as well as its own identity. The author devotes considerable space to an adolescent in physical and mental development, she also mentions the tasks of the adolescents that are essential for this period. The last chapter gives an overview of free time pedagogy as a separate discipline and an integral part of leisure time, and with it bonding experience pedagogy.

The practical part is devoted to finding the use of leisure time for pupils on the 2nd grade elementary schools in selected municipalities in Wallachia, in content, place of relax and influencing various factors. The work can contribute to the creation of any prevention program, primarily used as a feedback for assessed schools.

Keywords:

Leisure time, free time activities institutions, adolescent, the 2nd grade pupils of elementary school, peer group, space, free time pedagogy

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucí své bakalářské práce PhDr. Heleně Skarupské Ph.D. za její odborné vedení, pomoc a laskavý a ochotný přístup a milou spolupráci v celém průběhu zpracovávání této práce.

Dále chci poděkovat všem žákům vybraných základních škol, kteří mi ochotně vyplnili dotazníky, a zejména ředitelům/ředitelkám, kteří/které mi umožnily/i výzkum uskutečnit.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 VOLNÝ ČAS.....	13
1.1 VOLNÝ ČAS V HISTORICKÉM KONTEXTU	13
1.2 VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE	14
1.3 FUNKCE VOLNÉHO ČASU	15
1.4 ČINITELÉ OVLIVŇUJÍCÍ VÝBĚR VOLNÉHO ČASU.....	16
1.4.1 Rodina	16
1.4.2 Vrstevnická skupina	18
1.4.3 Prostředí	19
1.5 VOLNOČASOVÉ INSTITUCE	20
2 PUBESCENCE	22
2.1 VÝVOJ PUBESCENTA.....	22
2.1.1 Tělesný vývoj v období pubescence	22
Psychický vývoj v období pubescence	24
2.2 ÚKOLY PUBESCENTNÍHO OBDOBÍ	25
2.3 PUBESCENT A JEHO IDENTITA	26
3 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU.....	28
3.1 PEDAGOGIKA ZÁŽITKU	28
3.2 PEDAGOG VOLNÉHO ČASU	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	32
4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	33
4.1 REALIZOVANÉ VÝZKUMY	33
5 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	34
5.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	34
5.2 VÝZKUMNÉ CÍLE	34
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	35
5.4 SBĚR DAT	35
5.5 ANALÝZA DAT.....	36
5.6 INTERPRETACE DAT	53
5.7 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	56
ZÁVĚR	58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	60
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	64
SEZNAM GRAFŮ	65
SEZNAM PŘÍLOH.....	67

ÚVOD

Pojem volný čas má mnoho podob významů, z hlediska individuality pro někoho může znamenat čas odpočinku, pro jiného sport. Proč se vůbec volným časem zabývat? Je opravdu tak důležitý? Volný čas je již od pradávna pro člověka přirozeně dán, samo pravidlo osmi říká, že by každý jedinec měl denně 8 hodin pracovat nebo se věnovat škole, 8 hodin se věnovat spánku a 8 hodin realizovat svůj volný čas podle svého vlastního uvážení. Díky vlastnímu uvážení volný čas většina žáků 2. stupně základních škol tráví svůj volný čas pasivním způsobem, což je pro společnost nežádoucí, protože právě společnost by měla mít zájem na tom, jak děti tráví svůj volný čas, již dlouho to není jevem, vyskytujícím se pouze v rodinách. Samotné pasivní trávení volného času nepřispívá ani k výchově a rozvoji osobnosti jedince. Motivace, přispívající k aktivnímu způsobu trávení volného času, by měla být realizována hlavně rodiči, zástupnou roli pak hraje škola, ve které jedinec tráví také značnou část svého času.

Obecným cílem volného času je realizace a naplňování potřeb člověka, uskutečňování zájmových činností, odpočinek, regenerace mysli, únik od každodenního stresu, ať už ze zaměstnání, školy nebo povinností, z kterého vychází i například Hofbauer, Pávková či Janiš. Díky volnému času dochází k rozvoji osobnosti, již zmiňovaná realizace potřeb, například socializace mezi vrstevnickou skupinou, může dopomoci k formování identity ve věku pubescence. U dnešních dětí se projevuje ve většině případů spíše nezájem o nově vytvořené hřiště, novou tenisovou halu a například nové vybavení jejich tělocvičny. Přednost je dávana primárně využívání volného času pomocí počítačů, tabletů, chytrých telefonů, které dokážou už téměř plnohodnotně nahradit potřeby, komunikaci s kamarády a potřebu mít vedle sebe osobu. Sociální sítě a jejich aplikace do každodenního života je téměř nevyhnutelná, celkově internet je dnes potřebou téměř každé domácnosti, například z hlediska plnění studijních a pracovních povinností, některé děti mají na sociálních sítích skupiny, kde si zasílají úkoly, předávají informace ať už o suplování nebo odpadnutí výuky.

Valašsko, jakožto krajina, v níž je příroda velmi rozmanitá a rozsáhlá, nabízí široké využití volného času, třeba už pro sport nebo procházky s domácím mazlíčkem. V naprosté většině obcí, v níž výzkum probíhal, žijí lidé v rodinných domech, takže zde máme další faktor, který může ovlivňovat volný čas, jedinec má více prostoru.

Způsob využívání volného času je také jedním z ukazatelů životního stylu, aktivní trávení přispívá k fyzické kondici, vnitřnímu klidu, dobrému pocitu, že jedinec udělal něco sám pro sebe. Navyknutí na tuto vlnu využití volného času si člověk uchovává pro své pozdější potomky, samotný jedinec a jeho výsledky se můžou stát také motivací pro okolí.

Bakalářská práce je členěna na teoretickou a praktickou část, část teoretická je koncipována do tří hlavních kapitol, zabývajících se právě volným časem, pubescentem a jeho vývojem a samostatná kapitola je věnována pedagogice volného času. V praktické části této bakalářské práce bude proveden výzkum zaměřený na žáky 2. stupně základních škol ve vybraných obcích Valašska. Snahou bude zjistit, jak právě tyto žáci využívají svůj volný čas. Na základě zjištění, které bude interpretováno, se pokusíme navrhnout řešení nebo opatření.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VOLNÝ ČAS

Na volný čas můžeme pohlížet mnoha způsoby. Dle Koláře a kol. (2012, s. 162) můžeme volný čas chápat jako čas, kdy se osoba může rozhodovat sama, jaká činnost onen volný čas bude naplňovat.

Jiný náhled nám podává definice Průchy, Walterové a Mareše (2001, s. 274) a to, že volný čas je „čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ Tuto teorii můžeme zařadit do skupiny negativních definic, protože ve své podstatě uvádí vše, co do volného času neřadíme.

Vážanský (1994, s. 11) definuje hlavní dva směry, rozdělující náhled na volný čas a to pozitivní, která vymezuje volný čas jako prostor, kdy je člověk svobodný, nic ho neomezuje ve výběru volnočasové aktivity, může si svobodně vybrat, čemu se bude věnovat, a negativní, což definuje čas, který člověku zbývá po odečtení každodenních povinností, zajištění základních životních potřeb a např. činností, ve své podstatě uvádí vše, co do volného času neřadíme, stejně jako definice od Průchy, Walterové a Mareše, která je uvedena výše.

S plynoucím časem se volný čas jedince mění, ať už jeho forma, prostor či způsob vyžití. Místo dětí, které si dříve hrály na hřištích, pískovištích a v parcích, můžeme dnes bohužel vidět většinu dospívajících sedět u počítače, televize nebo telefonu. Už i knihy, které se dříve těšily oblibě, změnily svou formu, nyní jsou in spíše knihy elektronické. Velkým problémem dnešní doby je také přehlcení dětí zájmovými kroužky, které jim rodiče spíše určují sami, než aby si děti zájmovou činnost vybraly samy. Výjimkou není ani únik děti z reality do vrstevnických skupin, kde se v horším případě může rozvinout rizikové a problémové chování.

1.1 Volný čas v historickém kontextu

Pro osobnost člověka hraje volný čas velkou roli už od pradávna. Velkým rozdílem je však fakt, že v dnešní době oproti dřívějšku měl jedinec pro sebe méně prostoru vzhledem k dělbě práce a vlastnění polí, pozemků a dalším povinnostem. Rodiče své potomky více zaměstnávali v domácím prostředí, více si osvojovali práci o živobytí, rodinu a majetek, který vlastnili.

Je zcela jasné, že lidé v období pravěku nějaký volný čas pro sebe a svoje potřeby měli, avšak určitě ne v množství rovnající se dnešnímu normálu. Navíc podle sošek a dochovaných výtvorů nemůžeme určit, zda ji autor vytvořil ve svém volném čase nebo například sloužily jako nedílný kus při obřadech. Naopak období Starověku nám dává jasný rozhled na trávení volného času, již podle citátu Homéra lze tvrdit, že zde byla určena činnost ve volném čase, přístupná jak aktivně, tak receptivně. Spartu i Athény osídlovali z většiny otroci, jež žádný volný čas neměli a už vůbec nebyli považováni za lidi, tudíž nepatřili ani do společnosti. Vůbec prvním autorem, zabývajícím se volným časem byl Aristoteles. (Janiš, 2009, s. 5-6)

Zábavou ve volném čase byla v Římě hlavně vystoupení v arénách, jež se zúčastňovaly pravidelně stovky lidí, z nichž nejznámější jsou zápasy gladiátorů. Do této pasivní činnosti zasahovali určitou mírou i lidé, rozhodující, zda bojovník přežije nebo bude usmrcen. Polis navíc obyvatelům zajišťoval i stravu v případě nečekaných neklidů. (Janiš, 2009, s. 6)

Podle Janiše (2009, s. 6) středověk ovlivňovalo z velké části křesťanství, sport a podobné činnosti byly zcela zakázány a volný čas byl organizován v rámci různých slavností.

Volného času se v novověku dotýkají hlavně autoři Thomas More a Thomas Campanella, jež názorné vyučování, které se transformuje postupně ve hru. Můžeme zde nalézt také zmínku o výchovných zařízeních, kde děti provozují hru pod dozorem. (Němec, 2002, s. 46-47)

Přadka (1999, s. 52) uvádí, že organizací s největší působností zde v době první republiky byl skaut, pocházející z Anglie. Do naší země byl skauting rozšířen díky Antonínovi Benjaminovi Svojsíkovi, jež sepsal i knihu o junáctví. Kniha byla později vydána znovu několikrát. Cílem organizace Junák byl především vztah člověka a přírody, naučit jedince pozorovat kolem sebe změny, zorientovat se v okolním prostředí, základy maskování. Skauting zprostředkoval hlavně tábory, zahrnující zdravotní, znalost přírody, starání se o své zdraví, díky kterým si jedinec vybudoval schopnost organizování a také kulinářské umění.

1.2 Výchova ve volném čase

I ve volném čase můžeme na dítě aplikovat výchovný styl učení. Ne vždy však musíme na dítě působit přímou výchovou, někdy si ani neuvědomujeme, že i při činnostech, které jsou pro nás každodenní záležitostmi, na dítě výchovu aplikujeme. Výchovou dětí od útlého

dětství se zabývají dokumenty jako například Úmluva o právech dítěte, Charta výchovy pro volný čas nebo Vzdělávání pro zítřek.

„Výchova je záměrné a soustavné působení lidského jedince (vychovatele) na druhého jedince (chovance), které vede ke vzniku relativně trvalých změn v chování a prožívání toho druhého jedince“ (Palouš, 1991, s. 53).

Hájek, Hofbauer, Pávková (2008, s. 68) dělí výchovu na:

1. **Formální výchovu** - zahrnující působení škol či jiných odborných vzdělávacích zařízení, jejichž dokončení je potvrzeno příslušným vysvědčením, dokladem.
2. **Neformální výchovu** - obsahující cílené aktivity člověka, probíhající mimo vyučování, tzn. ve volném čas, doklad nebo vysvědčení zde není podmínkou
3. **Informální výchovu** - skládající se z učení záměrného, cíleného, ale i zcela nahodilého v běžných životních situacích.

Čáp s Marešem (2001, s. 248) uvádí, že výchova neznamena pouze jednosměrné a záměrné působení rodičů na potomky, jak si většina lidí myslí. Rozdíl mezi záměrnou výchovou a výchovou bez záměru, je pouze relativní, i výchova, na kterou nahlížíme jako na záměrnou, může být zcela nahodilá.

Pávková (2002, s. 37) ve své publikaci popisuje, že výchova mimo vyučování *„probíhá mimo povinné vyučování, probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny, je institucionálně zajištěná, uskutečňuje se převážně ve volném čase.“*

Podle Palouše (2009, s. 27) vychovatel setrvává vychovatelem, jestliže disponuje uměním pěstování návyků a potlačování zlovyků tím způsobem, aby ponechal holistickou odpovědnost, aby návyky celostní integritě vůle sloužily.

1.3 Funkce volného času

Německý představitel pedagogiky volného času Horst W. Opaschowski (1977, cit. podle Knotová, 2011, s. 33) definuje funkce volného času do sedmi kategorií a to:

- a) **rekreační** – zahrnuje odpočinek, zregenerování jedince,
- b) **kompensační** – kompenzuje nějakým způsobem to, co jedince naplňuje, ale nemá toho v životě dostatek,
- c) **enkulturační a edukační** – funkce výuková, ke kultuře, ke společnosti,
- d) **kontemplační** - lze pochopit i jako nalezení smyslu života, bytí,
- e) **komunikační** – hlavní složkou je rozšíření sociálních vztahů,

- f) **participační** – týká se občanských a spolkových aktivit,
- g) **konzumní** – funkce, kdy člověk spotřebovává vzniklé materiální statky.

Jiný pohled na volný čas a jeho funkce nám dává kategorizace funkcí podle Rogera Sue (1993, cit. podle Hofbauera, 2004, s. 14):

- **psychosociologická,**
- **sociální,**
- **terapeutická,**
- **ekonomická.**

1.4 Činitelé ovlivňující výběr volného času

Nezanedbatelnou roli vedle pohlaví, stylu života a zájmu a dalších faktorů ve výběru volnočasových aktivit hraje sociální prostředí, tedy prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje. Nejčastěji je to tedy na prvním místě rodina, sekundárně škola a v neposlední řadě vrstevnická skupina, díky které se jedinec realizuje a má pocit, že někam zapadá a patří. Ovlivňování těchto činitelů by mělo probíhat po všech stránkách přirozeně, bohužel tomu tak někdy není, nepřírozený proces probíhá většinou v rodině. Zmíněné typy prostředí jsou rozpracovány jednotlivě do následujících kapitol.

1.4.1 Rodina

Dle Giddense a Suttona (2013, s. 308-309) je rodina „*skupina osob spojených přímým příbuzenstvím, jejíž dospělí členové a členky na sebe berou zodpovědnost za děti.*“ Rodina má na každého jedince jiný vliv a hraje individuální roli, stává se, že je pro některé členy rodina pouze přítěží, cítí se daleko lépe mezi svými přáteli či známými, které si může dobrovolně vybrat. Roli pro jedince má rodina zejména podle toho jak se člen v rodině cítí, zda zde má zázemí a ochranu. Samozřejmostí je společná soudržnost, vzájemné vztahy a také funkce, které by v rámci rodiny měly být plněny.

Právě v rodině jedinec už od útlého věku tráví svou velkou část času, proto je rodina prvotním činitelem ovlivňující výběr volného času. Prostor, který je v tomto prostředí poskytován má vliv téměř na vše, výjimkou není duševní rozvoj. Velká váha se přisuzuje také tomu, že rodiče dítěti předávají normy, základní společenské postoje a návyky, jež si v rodině osvojuje. „*Významnou roli při výběru způsobu trávení volného času konkrétního jedince má například sociokulturní úroveň rodiny, která je v současnosti vyjádřena*

vzděláním rodičů. Bohatší sociální pole a kulturnější rodinné prostředí příznivěji ovlivní kulturní rozvoj dítěte“ (Sak, 2000, s. 151).

Podle Jonathana H. Pincuse (2002, cit. podle Pelikán, 2007, s. 101) by výchova v rodině měla být aplikována už od útlého dětství. Důležitým faktorem je zde soudržnost rodiny, opačný případ v dítěti může vyvolat pocity strachu, úzkosti. Díky tomu, že jeho vnímání světa je ovlivňováno prostředím, ve kterém žije, se poté odráží i chování k okolnímu světu. Důkazem jsou i analýzy životních příběhů masových vrahů, u kterých se prokázalo, že jako děti byli týraní. Také je naprosto prokazatelné, že děti napodobují své trýznitele, projevy tohoto chování mohou nastat například na základní škole, kde může dítě, které je v domácím prostředí trýzněno, ubližovat slabšímu spolužákovi.

V dnešní době bohužel rodina nehraje tak velkou část role jako před několika desítkami let. Díky dělbě práce a rozvoji různých organizací, v rodině poklesl počet významných funkcí. Velkou část funkcí přebrala škola, specialisté a další organizace nahrazující rodinu, péči o rodinu a její členy dnes mají v kompetenci ústavy, nemocnice, domovy pro seniory a další zařízení nejrůznějších sociálních služeb. (Lasch, 1977, cit. podle Možný, 2008, s. 22)

Další pokles funkcí se týká stravování, které od 20. století začínalo být zajišťováno mimo rodinné prostředí například prostřednictvím pracovním kantýn, jídelen, restauračních zařízení, u dětí tuto funkci převzaly například menzy, vývařovny. Tradičně velká rodina se formuluje spíše do menšího měřítka, pospolu dnes už žijí většinou jen rodiče a potomci, jejichž počet a přibývajícím tisíciletím klesá. I přes tyto zásadní změny stále plní rodina stále funkci biologickou, výchovnou, ekonomickou, uspokojování potřeb společenského stykání apod. Vzhledem k menšímu počtu funkcí a menšímu náporu už rodina není tak soudržná oproti dřívějšímu, kdy se rodina držela pohromadě za všech podmínek. (Janoušek, 1988, s. 126)

Názory, že forma současné rodiny je spíše krizová, se objevují nezdědky. Díky krachům a postupně se rozpadajícím rodinám je ohrožena i výchova dětí v rodině, avšak i tradiční rodina měla své výhody a nevýhody, objevovaly se zde také negativní vlivy. Hlavním důvodem hádek a bouřlivých debat bylo nedostatečné soukromí, jelikož rodiny žily spíše pospolu, např. v dvougeneračních domcích, kde mezi generacemi často docházelo k výměně názorů. I udržení manželského svazku bylo prioritou, přestože se vyskytly neřešitelné problémy uvnitř manželství, lidé se hodně ohlíželi na dřívější společnost, co by si o nich řekli např. sousedé. Tradiční rodina byla obrovskou výhodou také v poskytování

pohledu dítěte na rodinu, v případě úmrtí jednoho z rodičů, přebral zodpovědnost prarodič nebo jiný člen rodiny. (Čáp, 1993, s. 272)

Pro jedince v období adolescence se namísto rodiny stává prioritní skupinou spíše skupina vrstevníků, rodina může v období nalézání vlastní identity znamenat pro jedince někdy také bariéru (Matoušek, 1997, s. 62).

1.4.2 Vrstevnická skupina

Rodinu si člověk nevybírám, přátele ano. Možná už proto je pro jedince vrstevnická skupina tak důležitá, obzvláště pro dospívající, kdy si člověk formuje postoje, přístupy a názory. Dle Hofbauera (2004, s. 99) je skupina vrstevníků, tzv. peer group je prvobytnou skupinou, která se vyznačuje neformálně. Takovéto skupiny tvoří obvykle mládež stejného genderu, místa pobytu, věku, pozice ve společnosti. Pokud jedinec do skupiny patří, skupina mu dodává pocit ochrany, zázemí (které například může jedinci chybět v rodině), pomáhá se začleňovat do společnosti, což preventivně působí na sociální izolaci a případně i šikanu.

Také tvrdí, že některé skupiny však bohužel mají opačný efekt, pokud se v partě nebo skupině začne rozvíjet rizikové či problémové chování, může se postupně rozvinout až v asociální nebo antisociální chování. (Hofbauer, 2004, S. 100)

Hlavními dvěma funkcemi, které skupina vrstevníků poskytuje, jsou příležitost ukázat, jak jsou vyspělí, co si osvojili ze světa dospělých a splnit si své stanovené cíle, které se jim nedaří realizovat v jiných aktivitách za podmínky dosažená sociální dospělosti. (Wroczynski, 1968, cit. podle Krause, 2008, s. 88)

Rozdílem od dětských skupin je právě chtít být alespoň trochu samostatným jedincem, nemít za svými zády stále rodiče, kontrolu. Způsobem, jak utéct ze stereotypního autoritativního stylu v rodině je právě skupina vrstevníků v období dospívání. Toto členství ve skupině se může často objevit například i ve stylu oblékání, mluvení, chování, uspořádání priorit. (Kraus, 2008, s. 89)

Vašutová a Panáček (2013, s. 85-87) ve své publikaci uvádějí, že skupina vrstevníků kolem jedince může uspokojit jeho potřeby. Citový vztah k osobě blízké je zcela normální, právě u vrstevníků dochází k výměně názorů a zkušeností jak ze života sexuálního, tak i citového. Můžeme zaregistrovat rychle se měnící kamarádství, nepřátelství, lidé v tomto věku obvykle neví, komu věřit.

1.4.3 Prostředí

Prostor, ve kterém žijeme je ovlivňujícím faktorem mnoha hledisek. Důležitou roli taky hraje to, co vůbec do svého prostředí zahrnujeme a nezanedbatelným činitelem je také velikost prostředí.

Kraus a Poláčková (2001, s. 100-101) dělí prostředí na **makroprostředí**, jež je oblast, vytvářející možnosti pro vznik společnosti, **regionální prostředí**, zajišťující klima pro menší společenskou skupinu ve větší oblasti, **lokální prostředí**, pojící se s místem našeho pobytu a místa setrvání, **mikroprostředí**, týkající se oblasti více soukromé, než je místo pobytu. Dnešní doba však navíc uznává globální prostředí, v důsledku globalizačního procesu, což nás nutí zamyslet se nad určitými věcmi, např. výstavbou nových komunikací.

Odpovědi na otázky, jak moc dokáže prostředí ovlivnit jedince se dle jednotlivých autorů liší. Již v období renesance se těmito otázkami zabývali například E. Rotterdamský, T. Campanella, později např. Montesquieu (Kraus a Poláčková, 2001, S. 102-103).

Prostředí má svou nezastupitelnou funkci i ve výchově, kde vychovávaný i vychovatel do prostředí působí a zasahuje. Situační funkce znamená roli prostředí, kde se daný případ odehrává, a to utváří kulisu, jež také působí na výchovu. Samozřejmě se může stát, že v některých případech může působit i záporně, některá prostředí považujeme za neutrální. Druhou nedílnou funkcí je funkce výchovná, při které si ani neuvědomuje, v jaké míře na nás prostředí, ve kterém se nacházíme, působí. Prostor kolem nás dokáže vyvolávat různé pocity, ovlivňuje naše chování, díky němu dokážeme i rozvíjet naši osobnost. Právě díky této funkci lze vysvětlit, proč se lidé chovají jinak, příkladem jsou například studenti, kteří disponují jiným chováním v lavici, venku na hřišti, v tělocvičně, ve své partě, mezi cizími lidmi. Vlivem prostředí je myšleno také to, jak je prostor kolem jedince osvětlen, odhlučněn, jakými barvami je např. pokoj vymalován, jak se v něm člověk cítí. (Kraus, 2008, s. 76-77)

Vliv prostředí při na jedince a jeho tvorbu osobnosti jaké také z hlediska autorů odlišný. Například už podle Johna Lockeho, který popisoval novorozence jako nepopsanou desku, naopak další autoři popisují dítě už jako osobnost plnou vlastností od rodičů, tudíž je ovlivněna i genotypem, jakožto vlastnostmi, dítě získá při narození. Vývoj osobnosti je z různých hledisek procesem složitým, ihned po zrodu novorozenec přijímá to, co se děje kolem něj, vnímá okolní svět. Později si jedinec přenáší to, co přijímal do své vlastní

rodiny, tzv. rodina prokreační, a opět to přenáší na své potomky. (Kraus a Poláčková, 2001, s. 104-105)

1.5 Volnočasové instituce

Volnočasové instituce jsou dnes rozšířeny a obsaženy snad v každém městě, včetně škol, které nabízejí širokou nabídku možností vyžití ve volném čase. Dříve tuto funkci plnila spíše rodina, avšak v procesu transformace rodiny tradiční na rodinu současnou, ji přejaly například domy dětí a mládeže, školní kluby a družiny nebo střediska pro děti a mládež. Hlavním volnočasovým zařízením působícím na základních školách jsou školní družina na prvním stupni ZŠ a školní klub, fungující na druhém stupni ZŠ, jež se v současné době rozvíjejí, střediska pro volný čas dětí a mládeže, domovy dětí a mládeže jsou taky hojně navštěvovány. Za zmínku v oblasti poskytování volného času také stojí zařízení ústavní a ochranné výchovy a výchovné péče.

Rozvoj školních družin a klubů potvrzuje také článek Petra Habáně (2015), tiskového mluvčího MPSV, který vysvětluje nedostatek volnočasových zařízení při ZŠ jako velký problém, který nastává, když dítěti skončí vyučování v době, kdy rodiče ještě pracují, a pro dítě nemohou nebo nelze zajistit hlídání. Vyřešením problému by měl být rozvoj nově zřizovaných školních klubů při základních školách, jež budou financovány z projektu Operační program zaměstnanost, díky kterému vzniknou nová zařízení pro využití volného času v hodnotě 200 000 Kč.

Pedagogické ovlivňování ve školních družinách a klubech probíhá prostřednictvím vychovatelů, kteří udržují se žáky denní kontakt, působí na žáky, i když nebereme v potaz sociální stránku rodiny, jež se pravidelně setkávají s rodiči, jsou kvalifikovaní přímo na pozici vychovatele a disponují členstvím v pedagogické radě, spolupracují i s ostatními pedagogy a ředitelem školy. Činnostmi, které probíhají v tomto prostředí, mohou být činnosti rekreačního rázu, jež se často realizují na venkovních pozemcích školy, například hřištích, zahradě, kde může být realizován rekreační sport. Odpočinková činnost je organizována nejčastěji na přání žáků, lze realizovat i odpočinkové cvičení, ležení na matracích ve třídě, četba knih, sledování pohádek, filmů, dokumentů. K uspokojování a naplňování potřeb jedince a také k jejich rozvoji slouží činnost zájmová, činnost obslužnou můžeme chápat jako dobu, kdy si žáci osvojují např. základní hygienické návyky, péči o sebe a své vlastní věci. Veřejně prospěšné činnosti mohou u dětí rozvíjet lásku k zemi, k přírodě, sbírají například odpadky kolem školy, odpad následovně třídí, rozvíjí

z praktické stránky výuku o ochraně životního prostředí. Ve školním klubu nebo družina se lze připravovat i na vyučování, žáci si zde mohou vypracovávat úkoly, plnit povinnosti, které jim byly uloženy pedagogy např. na následující den. (Pávková, 2002, s. 113-115)

Dle Pávkové a Hájka (2007, s. 11-13) by děti, které navštěvují školní družinu, měly právě díky družině získávat jisté kompetence. Kompetence k učení by měla rozvinout schopnost učit se novým věcem, najít a zvolit si vhodnou metodu k zapamatování daného učiva a naučit žáka vnímat dané souvislosti mezi informacemi, které již ví a které se právě naučil. Další schopností je řešení problému, kde se žák naučí základní argumentaci a jak k problémům přistupovat, naučí se také komunikaci, což neznamená pouze mluvený projev, ale také neverbální prostředky, sociální a interpersonální kompetence znamená, že jedinec se dokáže chovat k lidem ohleduplně, chápe vztah společnosti k osobám apod. Občanská kompetence pomáhá žákovi rozvíjet vědomí o svých právech a povinnostech a kompetence, díky které žák ví kde a jak smysluplně trávit svůj volný čas.

Střediska pro volný čas dětí a mládeže, jež znamenají domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností, jsou zařízení, zaměřovaná na uskutečňování zájmových činností, jež vede pedagogický pracovník. Kromě široké nabídky zájmových kroužků pro děti jakéhokoliv věku, nabízí většinou i tábory, buď pobytové nebo příměstské. Organizování akcí pro veřejnost už dnes také nebývá výjimkou. Výchovná péče bývá zajišťována v domovech mládeže, cílovou skupinou jsou žáci, jež mají časově náročnou dojezdnost z místa svého trvalého bydliště do místa školy, kterou navštěvuje. Do zařízení ústavní péče řadíme dětské domovy, které navštěvují děti, jejichž rodina se o ně nechce, nemůže nebo neumí postarat. Věk odchodu z dětského domova závisí na délce studia a přípravě na budoucí povolání. Hlavním cílem těchto zařízení je zamezení sociální inkluzi a z hlediska volného času, aby volný čas dětí, pobývajících v dětských domovech byl stejný, jako u dětí, pobývajících v rodinách. Do volnočasových institucí patří samozřejmě také základní umělecké. Zájmové vzdělání ve sféře světových jazyků zajišťují jazykové školy. (Pávková, 2002, s. 44)

Pávková (2002, s. 143-145) uvádí, že mezi zařízení a sdružení dětí a mládeže, můžeme považovat například skvěle fungující Junák, jež má po celé planetě přes 39 miliónů členů, sdružení Duha, hnutí Brontosaurus, sportovní organizaci Sokol, založenou dr. Miroslavem Tyršem, a také například organizace Pionýr, působící v České Republice téměř 25 let.

2 PUBESCENCE

Pubescence, jakožto období mezi dítětem a dospělým člověkem je pro každého jedince velmi důležitou součástí života, avšak není zcela jednoduché si ho projít. Jedinec se v tomto období setkává s řadou nástrah, zkoušek, výměnou názorů a hlavně střetů s vrstevníky, rodiči a dalšími dospělými autoritami, ve školním prostředí např. učitelé. Hlavním cílem v pubescenci vůbec je vytvoření osobnosti člověka a nalezení vlastní identity, nad kterou od malička jedinec jakožto dítě vůbec nebere v potaz. Vůbec slovo **adolescence** je odvozeno z lat. *adolescere*, což znamená dospívat, dorůstat (Muss, 1989, cit. dle Macek, 2003, s. 9).

Hlavní přelom pohledu na pubescenci se datuje od počátků osmdesátých let, kdy už nebyla pubescence brána jako „přípravné období“ pro následující život dospělého člověka, ale jako samostatné a plnohodnotné období, jež utváří z dítěte dospělého člověka. Změna nastala pravděpodobně i díky komplexním longitudinálním projektům, díky nimž můžeme studovat rozvoj adolescenta v souhře aspektů, mající vliv na jedincův vývoj. (Macek a Lacinová, 2012, s. 13)

2.1 Vývoj pubescenta

V období, které trvá přibližně od 11. roku do roku 15. lze rozdělit na dvě fáze, na fázi prepuberty a fázi vlastní puberty. Fázi první doprovází primární znaky pohlavního zrání, rychlejší tělesný růst jedince a končí prvními náznaky menstruace u ženského pohlaví, u pohlaví mužského se jedná o první noční poluci, s ohledem na pohlaví, tyto projevy se u chlapců projevují s 1-2 ročním zpožděním, než u dívek. (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 143)

2.1.1 Tělesný vývoj v období pubescence

Motorika se v období pubescence rozvíjí výrazně rychleji než v ostatních stádiích vývoje, jedinec rychle nabývá síly, umění rovnováhy, dovednosti jsou jistější, jemnější je i koordinace pohybu. Vzhledem k tomu přichází logicky i obliba a sympatie ke sportu. (Langmeier a Krejčířová, 2006, s. 148)

Nejvýraznější změnou tohoto období je dospívání po tělesné stránce, změny se týkají také pohlavního zrání. Pubescence je dobou, měnící dítě na člověka, který má možnost se reprodukovat. Samozřejmostí jsou i pocitové stavy, kterým pubescent v takto složitém

období nemusí rozumět, protože jsou zcela jiné, než pocity předtím. Ke změnám produkovatelnosti hormonů nedochází až v dospívání, ale přibližně 2-3 roky před změnami stavby těla, tato doba se také vyznačuje nepatrnou změnou v chování a přemýšlení. (Steinberg a Belsky, 1991; Gullota a kol., 2000, cit. podle Vágnerové, 2005, s. 326)

Proměna po tělesné stránce je pro jedince vždy něčím novým, jedinec je nadšen, chlapci mužní, dívky jsou vyšší, v opačném případě může dojít až ke ztrátě sebejistoty v důsledku nezalíbení se změny. Objevuje se strach, že ho okolí uvidí jinak, např. u dívky, kdy se postupně začíná zaoblovat, se může obávat posměchu ze strany opačného pohlaví. Vzhledem k tomu, že u každého změna probíhá individuálně jsou patrné rozdíly mezi pubescenty a méně vyspělý jedinec se může mezi vyspělejšími cítit utlačován, může se objevit i závist.

Podle Vágnerové (2005, s. 326-327) vzhled určitým způsobem reprezentuje jedince ve společnosti, tudíž může nastat i změna v chování jedince, naopak není výjimkou i změněné chování lidí, se kterými jedinec komunikuje. Období pubescence potřebuje také psychickou podporu, takže pokud je změna těla jedince pro okolí přijímána jako negativní, stává se jedinec více nejistým, hodnocení na sebe se může radikálně změnit. Chlapci jsou v dospívání opožděnější než dívky, ovšem pokud nastane dříve, než je na změnu jedinec připraven, může nastat situace, kdy změnu nezvládne, např. dříve vyspělá dívka schovává prsa před ostatními. U mužského pohlaví nejsou výrazné sekundární pohlavní znaky ihned na první pohled, vyšší vzrůst je zcela přijímán ve světě dospělých, negativně není brána ani ve skupině, ve které se jedinec pohybuje, naopak, může znamenat lepší pozici. Na pohled významnějšími změnami procházejí děvčata, je viditelná fyzická přeměna, ze strany rodičů se může projevat strach o předčasně zahájený sexuální život, který je zajímavý z hlediska předčasné vyspělosti. Takto předčasně vyspělá nebo více tělesně vyspělá dívka může své tělo brát negativně např. v důsledku posměšků vrstevníků, nebo obav rodičů o předčasně zahájený sexuální život.

Jasným znakem zrání v oblasti pohlavního vývoje je u dívek první menstruace, ve zhruba stejném věku se u chlapců objevuje první výskyt poluce, nejčastěji kolem dvanáctého roku věku. (Říčan, 2014, s. 172)

Psychický vývoj v období pubescence

Vývoj tělesné stránky doprovází psychický vývoj jedince, který může být ovlivněn buď biologicky, nebo jinými vnějšími vlivy, například prostředím, ve kterém jedinec žije a pobývá.

Typickým znakem adolescentního období je černo-bílé hodnocení světa, spor a odlišný názor od rodičů. Ne všechny projevy pubescence jsou bouřlivé, jelikož podmínkou zdravého vývoje nejsou vzpoury, jak dříve tvrdily knihy inspirované E. Ericsona. (Matoušek, 1997, s. 62)

Říčan (2014, s. 174-175) tvrdí, že i pubescent už kolem 15. roku života myslí vědecky, avšak díky chybějící zkušenosti a trpělivosti není toto myšlení zcela dokonalé a y věku pubescentům cizí, disponují schopností zamýšlet se nad tím, že opravdu myslí. Dítě mladšího školního věku při formálním myšlení potřebuje vysvětlit jednotlivé pojmy, zatímco pubescent jejich přítomnost nepotřebuje, dokáže si poradit i bez něj. Myšlení v období pubescence se týká také uvědomování si hodnot, se kterými se dennodenně setkávají, často se stává, že jedinec začíná pochybovat o názorech na svět a další společenské otázky.

Podle Vágnerové (2005, s. 339-341) je větší kapacita paměti v tomto období velmi důležitá, jedinci si utvářejí vlastní strategii pamatování učiva, dokážou si uvědomit, co je pro něj důležité, co a jak se naučit, jak si rozvrhnout učivo na více částí, dokonce si někteří z nich konstruují mnemotechnické pomůcky, které jim slouží k lepší zapamatovatelnosti učiva, které je pro něj složitější. V neposlední řadě dochází také k vývoji pozornosti, se kterou už pubescent umí pracovat, dokonce využívá různé způsoby k jejímu udržení. V emoční rovině jsou reakce na určité události nebo podněty krátkodobější záležitostí, o to více mohou být intenzivnější. Projevuje se zde i kolísavost, nelze předpokládat, jak se ke stejnému problému postaví pubescent příště. Nestálé chování a uvažování nejsou výjimkou, sami pubescenti jsou překvapeni, jak dokážou reagovat. Změny se však netýkají jen emocí, ale také zájmů, které se u nich často mění, zápal se během hodiny dokáže změnit na úplnou apatii a nezájem nebo v zájem o činnost zcela jiného rázu. Co se týče pocitů, pubescenti jsou v období dospívání spíše introverti, nechtějí své city dávat najevo, sami ani někdy významu svých pocitů nerozumí, obava nepochopení ze strany vrstevníků nebo dospělých uzavřenost stupňuje.

Thorová (2015, s. 428-429) uvádí, že v adolescentním období jsou jedinci často zapojováni do veřejných akcí, protestů, pochodů, akcí organizovaných charitou. Často se setkáváme s tím, že jsou názory pubescentů zkreslené, jako reakce na negativní sociální událost, kterou si prožili, např. úmrtí v rodině, nepřijetí do party, nezájem o jedince, šikana apod. Díky této zkušenosti může být jedinec přesvědčen, že je svět špatný, zlý a je potřeba se postarat pouze o sebe a na druhé nebrat žádné ohledy.

Dostatečný nadhled ze školního prostředí nám také poskytuje Vágnerová (2001, s. 61-62), která popisuje, že žák mladšího školního věku chce přijít na to, jaký svět je, poznávat ho a objevovat, zatímco u žáků 2. stupně ZŠ probíhá spíše myšlenka, jak by svět mohl být lepším, jak by mohl vypadat, realita u něj znamená jednu z více možností. Nárůst můžeme zaznamenat i u abstraktního myšlení, u něhož nikdy nevíme, co bude obsahem, avšak postup zůstává stejný.

2.2 Úkoly pubescentního období

Přeměna v pubescentním období je hodně zásadní a nezdá se složitá, jednak pro jedince a také jeho okolí. Každé období má své úskalí, avšak pubescence připravuje jedince na život, i vzhledem k hormonálním a psychickým změnám v uvažování, není jednoduché překonat překážky a úkoly, se kterými se v dospívání setkají.

Havighurst (1974, cit. podle Macka, 2003, s. 17) popisuje hlavní úkoly pubescentního období, za něž považuje, aby se jedinec v první řadě naučil přijímat své tělo takové, jaké je, poté viditelné změny týkající se vzhledu, roli, kterou ve společnosti má, abstraktní myšlení, flexibilitu, změny v oblasti vztahů, jak k dospělým, tak k vrstevníkům, které se vyznačují vzájemným souladem mezi dvěma stranami, vytváření představ o určitých životních jistotách, které mohou představovat zaměstnání, nebo jen představy o něm ale také vzdělání, potřebné k zajištění profese. Mezi dalšími úkoly nesmí chybět také prožitek k oblasti sexuálního života, kde se jedinec připravuje na život v partnerském vztahu, osvojení pravomocí, důležitých pro zodpovědnost v chování, nárůst emocionality, uvědomění cílů a hodnot, kterých bude chtít jedinec v dospělosti dosáhnout, důležité je také utváření názoru na vlastní život, na svět ve vztahu k sobě samému. Tyto úkoly se týkají jak kultury, tak biologické stránky, ani psychologie není opomenuta.

Oproti tomu, slovenský autor J. Kožnar (1979, cit. podle Labátha, 2001, s. 19) definuje úkoly dospívání takto:

- stupňovité vyvíjení postojů, citů a hodnot bez toho, aniž by byl jedinec názorově závislý, utvoření zdravého vztahu k rodině a autoritám,
- navázání vztahů k vrstevníkům, navazování vztahů nových,
- zakomponovat svůj sexuální a erotický život jako součást života, naučit se žít s těmito potřebami,
- stanovit si cíle, ke kterým chce jedinec v životě dospět, vytvořit si názor na svět,
- upřesnit si, kým jedinec je, mít vidinu o reálném obraze sama sebe.

Uznávanou sociální hodnotou v období pubescence je tělesná atraktivita vzhledem k většímu uznání ve společnosti dospělých, toto pravidlo platí i ve vrstevnické skupině. V opačném případě u dospívajících může docházet ke změně v hierarchii hodnot, jedinec si svůj pomyslný mínus kompenzuje jiným způsobem. Ne vždy tento sociální „mínus“ znamená negativní smysl, právě menší atraktivita může jedince nabádat k většímu rozvoji sebe sama. Jedinec s větší atraktivitou má větší výhodu v soupeření v různých skupinách. Ve většině případů své atraktivity využívají právě dívky, které mohou například provokovat své starší učitelky, které se neoblékají podle aktuálních trendů a tím uspokojovat svou potřebu. Za dnešní ideál krásy, který je obecně uznávaný, se považují hubené mladé modelky. Díky své kráse a s tím spojené akceptovatelnosti ze strany společnosti, získává člověk také sociální prestiž, která však není dlouhodobá, pro pubescenty to však není faktorem, který by měl jejich ideál krásy ovlivnit. (Vágnerová, 2005, s. 330-331)

2.3 Pubescent a jeho identita

Uvědomování si své vlastní identity je nejtěžší zkouškou pubescentního a adolescentního období vůbec. Není vůbec výjimkou, že někteří jedinci mají zkreslené představy o své identitě i o svém okolí. Na rozdíl od dítěte školního věku by se měl pubescent umět zařadit do skupiny, do níž patří, znát své vlastní cíle a říct o sobě něco víc, než jenom jméno a místo, kde bydlí.

Klinický psycholog James Marcía (1966, cit. podle Thorové, 2015, s. 292) sestavil čtyři úrovně identity:

- **přejatá identita** – období, kdy jedinec bere identitu jako nevlastní, nemá své vlastní názory, přejímá postoje od jiných osob, které později vydává za vlastní,

- **difúzní** – vyznačuje se zmatenými názory, nezájmem získávat informace, nebo se doptávat na vlastní identitu, apatie, tato úroveň často označována jako nejméně vyspělá,
- **odložená** – tzv. krize identity, výměna názorů s autoritami, časté spory, hádky, často může dojít k pocitům depresí, úzkostí, jedinec se stává stabilnějším, hledá si odpovědi na otázky, více se zajímá,
- **dosažení autentické identity** – díky předešlé úrovni si člověk dokáže srovnat v hlavě, jaké postoje opravdu přijímá on sám a v co je přesvědčen, uvědomění si vlastních hodnot.

Krize identity je podle Vodáčkové (2002, s. 282) doba, kdy si jedinec hledá své místo ve světě, sám se snaží si srovnat myšlenky kým je, jak na něho pohlíží ostatní, řešení těchto otázek je doprovázeno vnitřním neklidem. Pocity prázdnoty, nevýznamnosti, silných emocí, v některých případech až apatie může tuto krizi doprovázet. Častým prostředkem ujišťování se, bývá zkoumání vlastního těla, časté sledování se v zrcadle, narazit můžeme také na zápisky nebo deníky, které si dospívající vede, aby zachytil a vyjádřil své pocity.

Taktéž situace, kdy jedinec předchází z jedné identity do druhé nebývá výjimkou, začátek procesu doprovází asimilační proces, který neprobíhá víceméně automaticky, jedná se o zpracování přijímané informace, při níž využíváme již naše dané struktury a procesy, což znamená, že nové informace si dáváme dohromady s těmi předchozími a zároveň na ně navazujeme. Proces zpětné vazby je navázán na předešlou úspěšnou asimilaci, nová zkušenost je přizpůsobována stávajícímu schématu a vnitřnímu naladění. Proces, kdy pubescent hledá svou identity, se neobejde bez pádů. Častým jevem bývá chaos, není si schopen uvědomit roli, jakou ve světě má, důsledkem může být například izolace, odloučení. (Hřebíčková a spol., 2013, s. 188)

3 PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU

Volný čas jako disciplína spojená s pedagogikou vznikla teprve nedávno. Hlavním pramenem je zde pedagogika, váže se však také k dalším oborům jako je např. teorie výchovy.

Nové formy a přístupy v oblasti pedagogiky volného času vymezuje Senter (1995, cit. podle Pávkové, 2002, s. 75-76) mezi něž patří kladení důrazu na propojení mezi pedagogy a mládeží a mezi mládeží navzájem, takoveto vztahy jsou většinou dlouhodobé, hlubšího rázu. Dalším novým přístupem je vznik místních spontánních iniciativ, více se zaměřují na specifické cílové skupiny, jsou více mezigenerační, špatné finanční zastřešení je taky součástí, v důsledku toho většinou práci obdrží dobrovolníci, kteří činnost dělají bezúplatně.

S pedagogikou volného času úzce souvisí také pedagogika zážitku, jež je jednou z forem pedagogiky volného času.

3.1 Pedagogika zážitku

„Zážitková pedagogika je obor, který dosud není zcela akceptovaný odbornou komunitou. Hledá však své zdroje, specifika, souvislosti, systematické zařazení do souboru pedagogických disciplín, ale hlavně – bouřlivě se rozvíjí v praxi“ (Jirásek, 2005, s. 203).

Podle Holce (1994, s. 49) působí pedagogika zážitku na člověka v oblastech rozvoje intelektu, což znamená například pozornost, strategie, tvořivostem rozvoji, znamenající fantazii, nezvyklé postupy. Dochází také k rozvoji sociálních dovedností, jež obsahují například zodpovědnost a asertivita, vliv má také na rozvíjení motorických vlastností, vůle a sebepojetí, což bývá často spojováno s obratností a vytrvalostí.

Zážitková pedagogika je mnohdy spojovány s dalšími názvy např. výchova v přírodě, expediční metoda, výchova dobrodružstvím apod. Společným znakem jsou intenzivní prožitky, získané zkušenosti díky programu, obsahující po fyzické stránce náročnější úkoly, organizované ať už v interiéru nebo exteriéru. Pedagogové předpokládají, že díky získaným zážitkům a prožitkům může dojít ke změně chování a pozitivnímu rozvoji. (Pávková, 2002, s. 79)

Zážitková akce je událostí, která trvá určitou dobu, není ničím přerušována, její časový rozvrh může být realizován od několika hodin až po dobu tří týdnů, cílem akce je odnést si

s sebou zážitek, vzpomínku, dobrodružství, pomocí reflexe se na toto téma bavíme dál, předem se připravuje a je realizována týmem instruktorů, prostředím akce je příjemné prostředí nebo příroda. Hlavními objekty zážitkové akce jsou účastníci, jejich počet bývá menší než 30 a po celou dobu trvání akce jsou soudržnou skupinou. Harmonogram akce účastníkům není znám, je překvapením pro účastníky, je určen podle cílů, kterých účastníci mají dosáhnout během akce. Atmosféra takovéto akce může být různá, měnící, část akce např. tajemná, další část romantická, další třeba například akční. Pestrý program, obsahující různé typy aktivit je nedílnou součástí každé zážitkové akce. (Pelánek, 2008, s. 11)

Obsahem zážitkových akcí mohou být například seznamovací hry, díky kterým se objeví náznaky stmelení kolektivu, členové skupiny si v této aktivitě zapamatují křestní jména členů. Délka těchto seznamovacích her je závislá na rozhodnutí instruktora, hodně často využívaná bývá hra je jména, kdy ostatním členům skupiny vymýšlíme přídavné jméno k jejich jménu křestnímu. Na kurzu praktikujeme také hry na vytvoření vztahů k ostatním členům, nebo týmu samotnému. Aktivity na zahřátí mají pomoci skupině doladit nebo připravit skupinu na skupinovou práci, činnost obvykle představuje nějakou výzvu. Činnosti, díky kterým získáváme důvěru skupiny nebo ostatních členů, jsou realizovány za podmínky, že za bezpečnost či konání člověka zodpovídá jiná osoba. Jedinec by si měl vyzkoušet obě dvě strany – jak na něho působí, pokud je zodpovědný za jiného člověka nebo mu více vyhovuje, když jeho zodpovědnost přebírá někdo jiný. Aktivity, které řeší určitý druh problému stmelují kolektiv, většinou jsou činnosti tvořeny tak, aby se do problému a jeho řešení zapojilo co nejvíce lidí z kurzu, v nejlepším případě všichni. Rozvíjí tak spolupráci, schopnou týmové práce, koordinace, cílem je i vzájemná podpora členů skupiny. (Sýkora, 2006, s. 28-33)

Sýkora (2006, s. 5) vysvětluje, že hlavní rozdíl mezi zážitkovým pobytem nebo kurzem například oproti kurzu sjezdu na lyžích, je rozvoj a vytváření bohatého vnitřního prožívání a pozdější cílená práce. Lyžařský kurz také poskytuje prostor pro vytváření zážitků, avšak už s nimi následovně nepracuje. Rozdíl můžeme vidět také v cílech jednotlivých kurzů, zatímco jde v lyžařském kurzu o osvojení lyžování, tak v kurzu zážitkové pedagogiky o práci s jedincem nebo kolektivem a díky tomu se jedincova osobnost rozvíjí.

Nejnámější organizací, působící v oblasti volného času je Prázdninová škola Lipnice, jež je neziskovou nevládní organizací, zaměstnávající přes 100 lidí každý rok. Za početnější však můžeme považovat počet členů a fandů této prázdninové školy. Sami se považují na

moderní spolek, který neustále usiluje o rozvoj osobnosti jedinců, hlavně díky postupům pedagogiky zážitku. Rozvoje, který taktéž mají zvolený za cíl, chtějí dosáhnout právě díky akcím, organizovaným na více dní. Mezi instruktory patří například právníci, pedagogové, výjimkou nejsou ani výtvarníci a ekonomové. (Prázdinová škola Lipnice, 2016)

K volnému času se váže také organizace OUTWARD BOUND, která podle Vážanského (1994, s. 40-41) je označením pro krátkodobou formu pedagogického zážitkového programu v přírodě, jež se pojí se jménem K. Hahna. Prvotním krokem bylo založení OUTWARD BOUND – trustu, poté se v dalších zemích začaly rozvíjet další OUTWARD BOUND společnosti, jedna z působících i v naší České Republice nese název Česká cesta.

Jedná se o společnost českého původu, jejíž historie sahá skrze Prázdinovou školu |Lipnice až k roku 1975. Hlavním náplní organizace je osobnostní rozvoj formou zážitkové pedagogiky, rozvíjení firem, firemních týmů, ale rozvíjení mohou být také jednotlivci. Právě díky této formě realizace klienti naplňují své potřeby v oblasti péče, loajality a také nabytí kompetencí. Česká cesta poskytuje své služby klientům od roku 1993, ve stejném roce přijali i postupy a principy mezinárodní společnosti OUTWARD BOUND. Současně společnost obdržela v roce 2012 certifikát kvality QFOR. (Česká cesta, 2016)

3.2 Pedagog volného času

Pedagoga volného času nalezneme v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Potřebné vzdělání se mění podle toho, zda pedagog volného času vykonává komplexní činnost či činnost dílčí.

Mezi osobnostní předpoklady, které by pedagog volného času měl mít, podle Hájka (2008, s. 132-133) patří:

- umění se vcítit do druhého člověka;
- komunikace na dobré úrovni, schopnost verbálního i neverbálního projevu, aktivní naslouchání, kdy ujistíme osobu, komunikující s námi, že ji vnímáme, posloucháme;
- schopnost být dominantní a autoritativní, ovšem do určité míry;
- psychická stálost, stabilita, schopnost efektivního řešení sporů a konfliktů;
- schopnost zvládat stresové a náročné situace, vlastnění kladných emocí;

- kladný vztah k seniorům, dospívajícím, dětem a lidem celkově, zájímání se o životní příběhy lidí, nadšení s práce s lidmi.

Pedagog, který je označován za dobrého pedagoga by měl mít především pozitivní přístup k lidem, se kterými bude pracovat, umět je vést, poslouchat je, podporovat jejich rozvoj. K těmto vlastnostem je někdy těžké se dopracovat, někteří jedinci však tyto schopnosti mají tzv. v sobě. Pokud se u pedagoga projeví více než jedna absence vlastností, kterými by měl disponovat, stává se pedagog spíše neúspěšným, práce pro něj není ani naplňující. Dále je pro pedagoga volného času důležité znát skupinu, se kterou pracuje a na kterou se zaměřuje. Metodika práce s určitou cílovou skupinou a její znalost je samozřejmostí každého pedagoga volného času. (Hájek Hofbauer Pávková, 2008, s. 133)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Hlavním problémem v oblasti volného času je fakt, že si pohledy na pojem volný čas můžou být různé. Velkým problémem je také trávení času pasivním způsobem, což znamená pouhé lenošení nicnedělání, i když to někteří lidé za jejich volný čas považují. Bohužel tento jev je čím dál rozšířenější a děti se ho učí například už v rodině, když jejich rodiče přijdou z práce domů a lehnou si na pohovku a tam tráví svůj čas až do večerních hodin. Dalším nežádoucím rozvíjejícím se jevem v oblasti sociální pedagogiky je, že některé děti už od útlého věku tráví svůj volný čas rizikovým chováním, které se u nich může postupně rozvíjet. Proto je dobré zjistit, co děti za volný čas vůbec považují, jaká je jejich oblíbená zájmová činnost ve volném čase, co by rády dělaly, a vůbec, co jim ve svém okolí ve volném čase chybí?

4.1 Realizované výzkumy

Výzkumů v oblasti volného času je poměrně hodně, nicméně jsou staršího rázu. Častým realizátorem výzkumů je Institut dětí a mládeže MŠMT ČR. *Děti, mládež a volný čas* je rozsáhlý výzkum, poskytující pohled na volný čas dětí a mladých lidí (týkalo se jedinců ve věku 15-29 let) a také názory na možnosti a způsoby jeho trávení. Dílčí součástí tohoto výzkumu bylo také zmapovat participaci rodin, škol a občanských sdružení v oblasti volného času. Tento výzkum, realizovaný O. Jírou, avšak je použitelný pouze pro porovnání, jelikož se uskutečnil v roce 1997. Dalšími zajímavými výzkumy jsou například *Volný čas dětí na základní škole* z roku 2009, (zrealizováno Jakubem Vaňkem) a *Volný čas mládeže a internet* od Pavla Hataše, z roku 2011.

5 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

5.1 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka zní: Jak využívají žáci 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska volný čas?

Dílčí VO:

- 1) Jaký čas a druh volnočasových aktivit naplňují volný čas žáků 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska?
- 2) Jaká je návštěvnost a její důvod volnočasových zařízení žáky 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska?
- 3) Kdo nebo co motivuje a ovlivňuje žáky 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska?
- 4) Kde nejčastěji žáci 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska tráví volný čas?
- 5) S kým nejčastěji žáci 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska tráví volný čas?
- 6) Jaká je důležitost volného času u žáků 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska?
- 7) Jaká je míra tázání se rodičů, kde a s kým tráví žáci 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska volný čas?
- 8) Jaký je názor žáků 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska na využití VČ v jejich okolí?

5.2 Výzkumné cíle

Hlavní výzkumný cíl, vycházející z hlavní výzkumné otázky je zjistit, jak využívají žáci 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska.

Dílčí VC:

- 1) Zjistit, jaký čas a druh volnočasových aktivit naplňuje volný čas žáků 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska.
- 2) Zjistit návštěvnost a její důvod volnočasových zařízení žáky 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska.

- 3) Popsat kdo nebo co motivuje a ovlivňuje žáky 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska.
- 4) Zjistit, kde nejčastěji žáci 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska tráví volný čas.
- 5) Zjistit, s kým nejčastěji žáci 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska tráví volný čas.
- 6) Zjistit důležitost volného času u žáků 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska.
- 7) Zjistit míru tázání se rodičů, kde a s kým tráví žáci 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska volný čas.
- 8) Zjistit názor žáků 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska na využití VČ v jejich okolí.

5.3 Výzkumný soubor

Jako výzkumný soubor byli zvoleni žáci 2. stupně základních škol ve vybraných obcích Valašska. Výzkumný soubor byl vybrán pomocí dostupného výběru. Tento typ výběru je realizován na základě možností výzkumníka, znamenající, že si výzkumník vybral osoby dostupné nejbližší a ochotné vyplnit dotazník. V tomto případě na prosbu vyplnit tento dotazník odpověděla z pěti vybraných škol pouze jedna, a to Valašská Polanka. Pro vyplnění a dostatečný počet respondentů, byly následovně vybrány ještě další čtyři základní školy. Výsledným dostupným výzkumným souborem jsou tedy žáci 2. stupně ZŠ Zašová, ZŠ Hovězí, ZŠ Slušovice, ZŠ Jablůnka a ZŠ Valašská Polanka.

Strukturu výzkumného souboru tvoří převážně muži (54%), ženy jsou zastoupeny v míře 46%. Z hlediska struktury podle zastoupení jednotlivých škol, se vybrané školy zúčastnily následovně: ZŠ Zašová (14%), ZŠ Hovězí (24%), ZŠ Slušovice (28%), ZŠ Jablůnka (17%) a ZŠ Valašská Polanka (17%).

5.4 Sběr dat

Sběr dat byl realizován pomocí dotazníku, který byl určen pro zhruba 550 respondentů, když vezmeme v potaz, že se v menších základních školách počet dětí na 2. stupni pohybuje okolo 100 žáků. Již v samotném úvodu dotazníku a také při setkání se žáky bylo zmíněno, že je dotazník zcela anonymní a použité údaje budou použity pouze k vyhodnocení dat.

Dotazník obsahoval 2 identifikační otázky, jež se týkaly pohlaví a třídy. Hlavní část dotazníku obsahovala otázky uzavřené, polouzavřené, ale také otevřené, celkově tedy 18 otázek. U většiny z nich bylo možno zvolit více odpovědí, z hlediska u otázek týkajících se využití volného času.

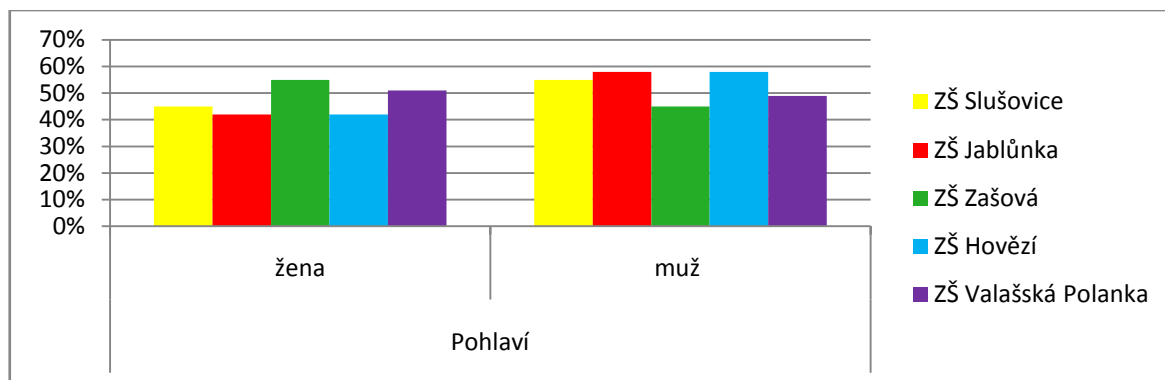
Návratnost dotazníků je 85%. Ostatní dotazníky byly vyřazeny z důvodu nevyplnění nebo nejasnosti odpovědí. Vliv na návratnost dotazníků měl také fakt, že v ZŠ Valašská Polanka a ZŠ Hovězí byl umožněn vstup do tříd, a tím i následné vysvětlení, jak dotazník vyplňovat nebo možnost žáků doptat se výzkumníka na otázky, zejména u tříd šestých, kde zadání dotazníku nebylo v dostatečné míře pochopeno.

Sběr dat byl realizován v lednu a únoru 2016.

5.5 Analýza dat

1. Pohlaví

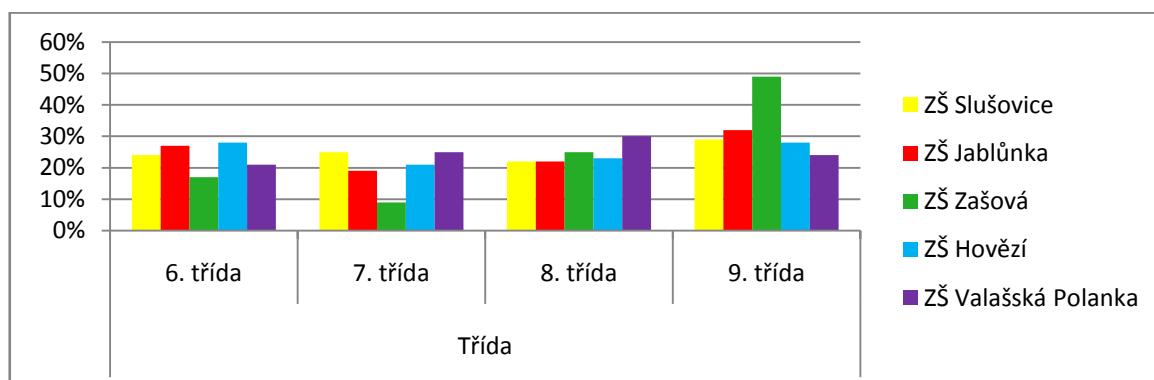
Graf 1. Pohlaví

Téměř ve všech školách vyplnilo dotazník více mužů než žen, výjimky tvoří pouze ZŠ Zašová, kde se výzkumu zúčastnilo 55% žen a 45% mužů, a ZŠ Valašská Polanka, ve které vyplnilo dotazník 51% žen a 49% mužů. Lze konstatovat, že poměry mužů i žen ve všech vybraných základních školách jsou vyrovnané.

2. Třída

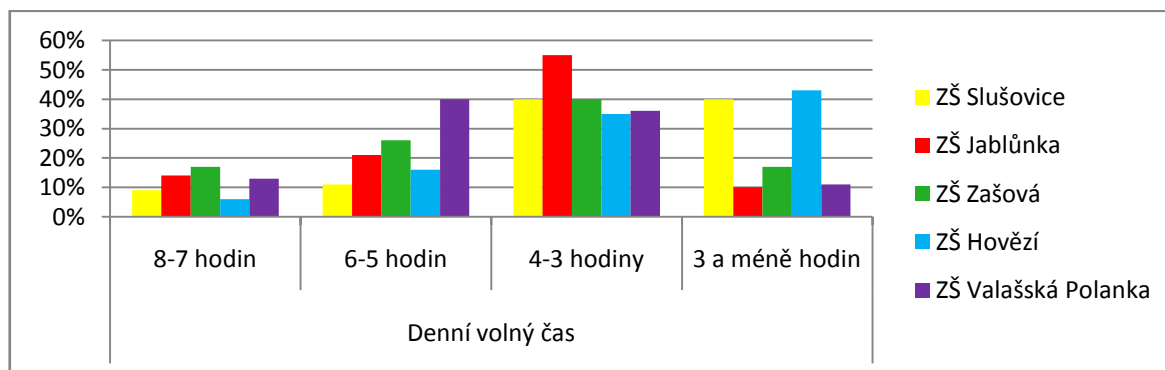
Graf 2. Třída 1

Z grafu je patrné, že nejvíce jsou zastoupeny 9. třídy (31%), následovně třídy 6. a 8. (24%) a třídy 7. v nejmenším počtu. (21%). V ZŠ Slušovice byl dotazník vyplněn 31 respondenty z 6. tříd (24%), 33 respondenty z tříd 7. (25%), 29 respondenty z 8. tříd (22%) a 38 respondenty z tříd 9. (29%). Žáci ZŠ Jablůnka vyplnili dotazník v zastoupení 21 respondentů z 6. tříd (27%). 15 respondentů ze 7. tříd (19%), 17 respondentů z 8. tříd (22%) a 24 respondentů z tříd 9. (32%). ZŠ Zašová se účastnila výzkumu v zastoupení 11 respondentů z 6. tříd (17%), 6 respondentů ze 7. tříd (9%), 16 respondentů tříd 8. (25%) a 32 respondentů z 9. tříd (49%). Dotazník na ZŠ Hovězí byl vyplněn 31 respondenty z tříd 6. (28%), 23 respondenty z tříd 7. (21%), 25 respondenty z tříd 8. (23%) a 30 respondenty z tříd 9. (28%). V ZŠ Valašská Polanka byly odpovědi do dotazníků získány 17 respondenty z 6. tříd (21%), 20 respondenty ze 7. tříd (25%), 24 respondenty z 8. tříd (30%) a 19 respondenty z tříd 9. (24%).

3. Kolik máš zhruba volného času každý den?

Graf 3. Denní volný čas

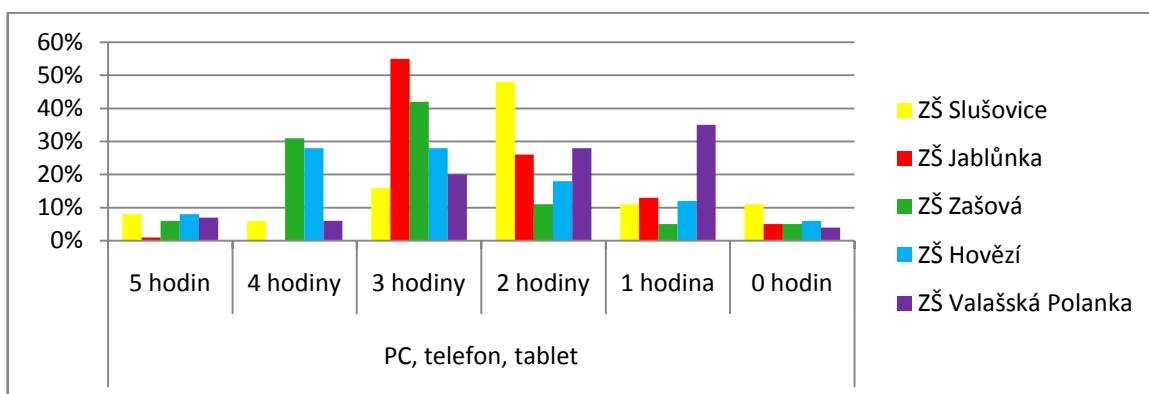

Graf poukazuje, že nejvíce respondentů (41%) má denně 4-3 hodiny volného času. Druhou nejčastější odpovědí je 3 a méně hodin, na kterou odpovědělo 128 respondentů (27%), hned za ní se umístila odpověď 6-5 hodin (21%), naopak pouze 50 respondentů (11%) odpovědělo 8-7 hodin, což je poměrně nevyrovnané vzhledem k tomu, že každý jedinec má mít přibližně 8 hodin spánku, 8 hodin práce/školy a 8 hodin volného času pro realizaci svých potřeb.

4. Kolik času trávíš denně následujícími aktivitami?

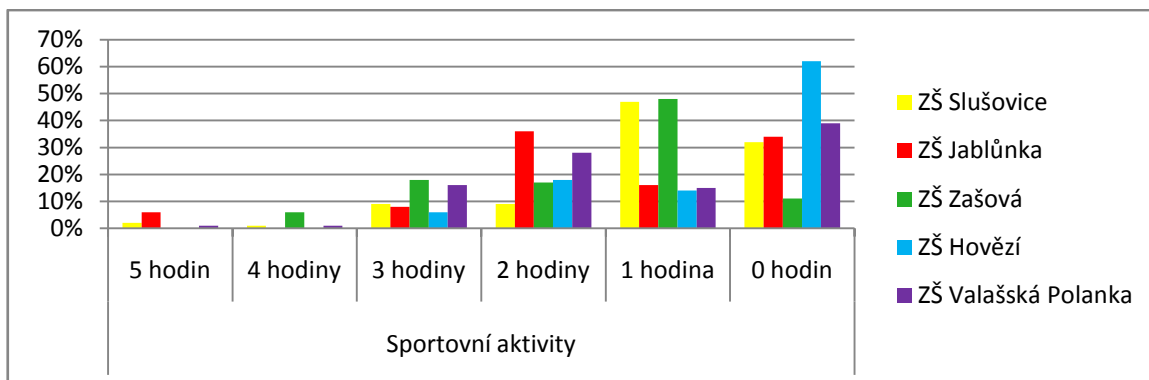
Otázka č. 4. byla tabulkou s jednotlivými aktivitami, kde respondenti měli odpovídat, kolik hodin denně se zmíněné aktivitě věnují. Pro větší přehlednost je každá aktivita členěna do vlastního grafu.

Graf 4. PC, telefon, tablet

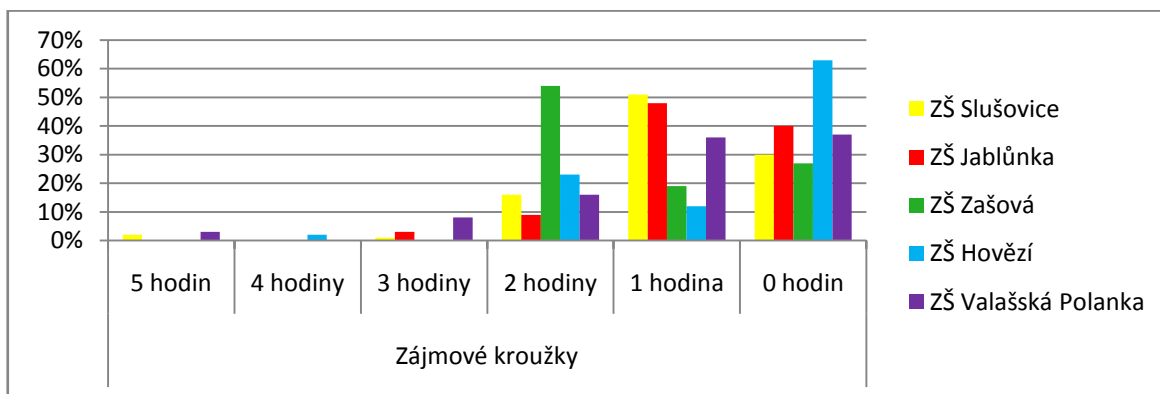
Z odpovědí respondentů jasně vyplývá, že 30% respondentů tráví na PC, telefonu či tabletu 3 hodiny svého času denně, následovně 28% tráví touto aktivitou 2 hodiny, 15% respondentů tráví touto aktivitou 1 hodinu, 14% touto aktivitou tráví 4 hodiny a nejméně respondentů touto aktivitou tráví 5 hodin (7%) nebo 0 hodin (6%).

Graf 5. Sportovní aktivity

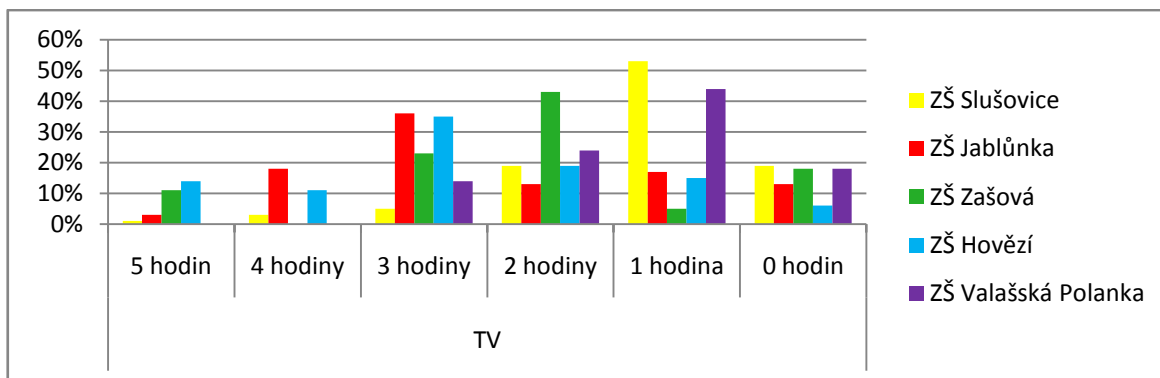
Podotázka zahrnující nedílnou součást volného času a to sportovní aktivity nám dává zřetelně najevo, že sportovními aktivitami tráví respondenti nejvíce 0 hodin (37%) nebo 1 hodinu (29%) denně, což je pro mladého člověka optimální. Pouze 20% respondentů tráví každý den sportem zhruba 2 hodiny, 3 hodiny sportu věnuje 49 respondentů (11%). Čtyřem hodinám sportovních aktivit denně se věnuje jen 6 respondentů (1%) a 9 respondentů (2%) uvedlo, že sportovními aktivitami tráví denně zhruba 5 hodin.

Graf 6. Zájmové kroužky

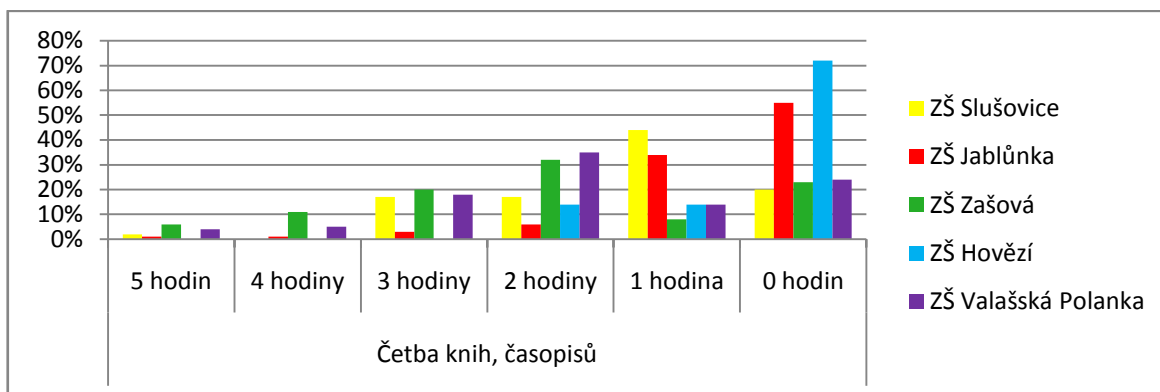
Na podotázku, týkající se zájmových kroužků, jsou nejčastější zvolené odpovědi 0 hodin (41%) a 1 hodina (34%) denně. Třetí nejčastější odpovědí bylo 2 hodiny, oproti tomu odpověď 3 hodiny zvolilo pouze 9 respondentů (2%), 4 hodiny pouze 2 respondenti (0%) a 5 hodin respondenti 4 (1%).

Graf 7. TV 1

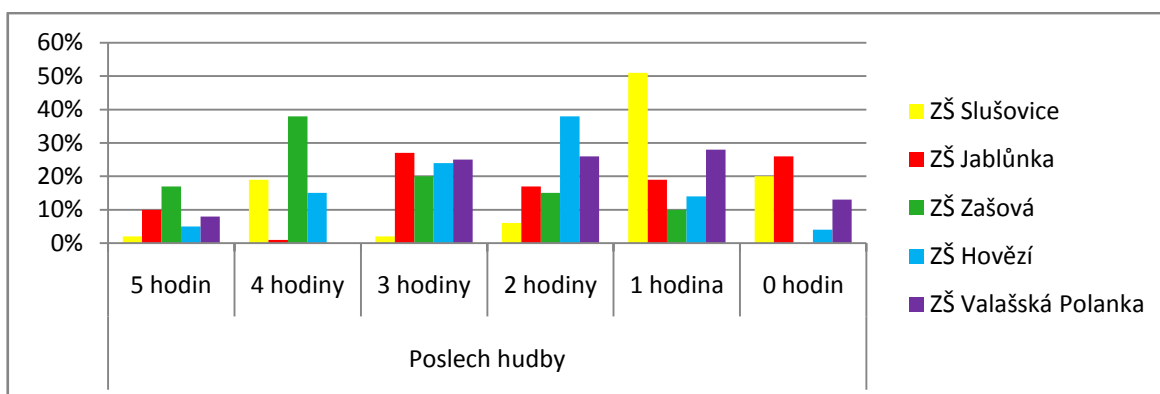
U podotázky, dávající nadhled na trávení volného času sledováním TV respondenty, můžeme vyčíst jasné výsledky a to, že nejčastější odpovědí je 1 hodina (29%), hned za ní se umístila odpověď 2 hodiny (22%) a 3 hodiny (21%). Naopak 71 respondentů (17%) odpovědělo, že TV tráví 0 hodin, což je na dnešní dobu docela velké číslo, možnost 4 hodiny zvolilo 6% respondentů, 5 hodin zvolilo pouze 5 % .

Graf 8. Četba knih, časopisů

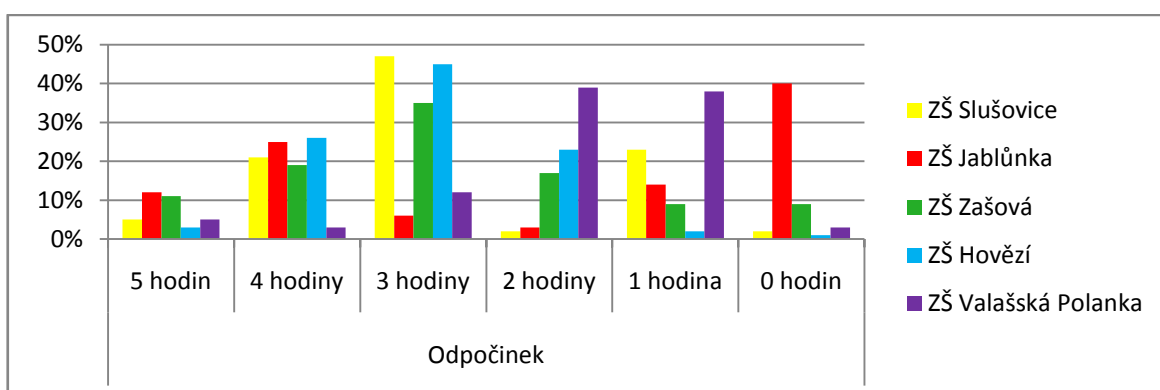
Graf 8. popisuje četnost čtení knih a časopisů, které hodně upadá, výsledkem je, že 182 respondentů (39%) uvedlo, že denně nečtou vůbec, tedy 0 hodin, 25% respondentů se čtení věnuje 1 hodinu, 2 hodiny tráví čtením 91 respondentů (20%). 5 hodinám četby se věnují pouze 2% dotázaných, 4 hodinám 3%. 51 respondentů (11%) uvádí, že se četbě věnuje 3 hodiny denně.

Graf 9. Poslech hudby

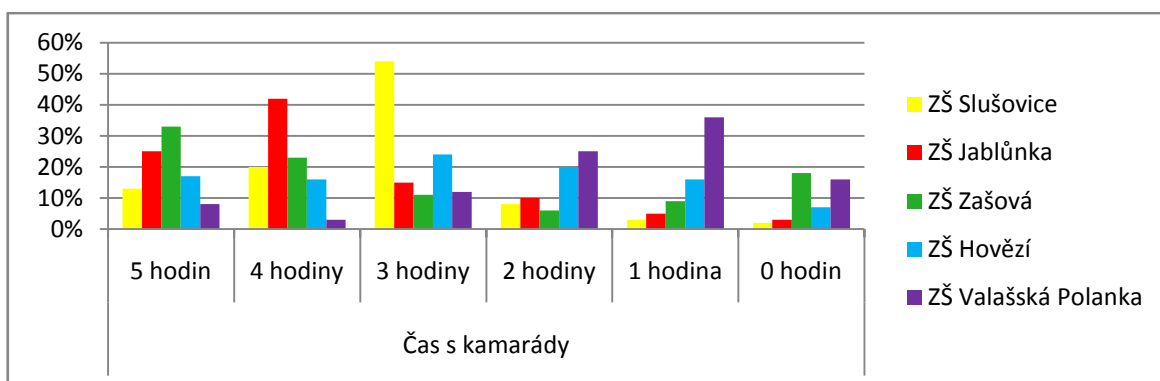
Odpovědi respondentů na podotázku týkající se poslechu hudby se velice neliší, jsou poměrně vyrovnané. Nejvíce respondentů (27%) uvedlo, že poslechu hudby věnuje 1 hodinu denně, což je poměrně málo vzhledem k dnešní době, kdy děti vlastní tablety, telefony a přehrávače hudby. Možnost 5 hodin zvolilo pouze 7% dotázaných, 0 hodin nevěnuje poslechu hudby překvapivě 62 respondentů (13%). Průměrnými odpověďmi jsou 4 hodiny (15%), 3 hodiny (18%) a 2 hodiny (20%).

Graf 10. Odpočinek

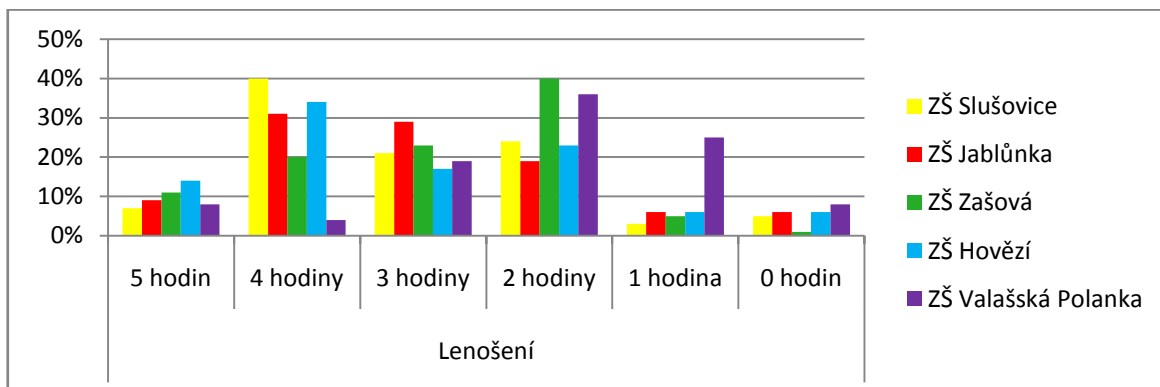
Bezmála 20 % respondentů zvolilo odpověď, že odpočinkem tráví pouze jednu hodinu svého volného času denně. Desetina dotázaných, tedy 42 respondentů, uvedla, že odpočinkem netráví ani hodinu svého času, což je pozoruhodné, protože volný čas je určen právě pro relaxaci a odpočinek. Pět hodinám svého volného času se věnuje pouze 6% respondentů, zatímco většina (32%) jím tráví 3 hodiny denně. Odpověď 2 hodiny zvolilo 16% respondentů, možnost 4 hodiny využilo 89 respondentů, tedy 19 %.

Graf 11. Čas s kamarády

Získaná data z podotázky, týkající se trávení času s kamarády vypovídají, že nejčastěji tráví respondenti s kamarády 3 hodiny (uvedlo 27% respondentů). Pětina respondentů (20%) uvedlo, že čas se svými kamarády tráví přibližně 4 hodiny denně, což je v pořádku, protože vrstevnická skupina je pro pubescenty velmi důležitá. 82 respondentů (18%) také uvedlo, že se svými kamarády tráví 5 hodin. 35 respondentů (8%) uvedlo, že se svými kamarády tráví každý den 0 hodin, naopak času s kamarády se věnuje 1 hodinu denně 13% respondentů a 2 hodiny 14% respondentů.

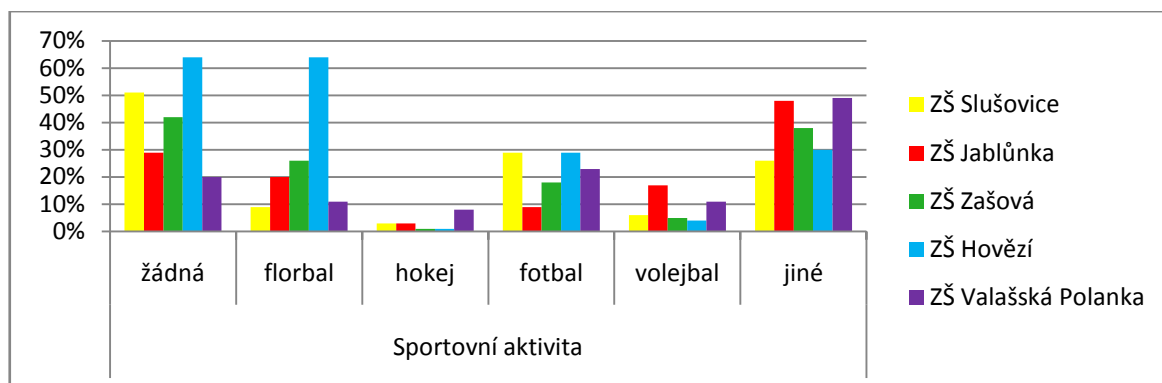
Graf 12. Lenošení

Z grafu č. 12. můžeme vyčíst, že lenošení, jako nedílné součásti volného času, se nejvíce věnují respondenti 4 hodiny denně. Podobně procentuálně (27%) je na tom odpověď 2 hodiny, kterou zvolilo 127 respondentů. Tři hodiny svého volného času každý den věnuje lenošení 21% respondentů. Zajímavým zjištěním je fakt, že pouze 6% respondentů netráví svůj volný čas lenošením vůbec. Pěti hodinám lenošení se denně věnuje pouze 10% respondentů, zbylých 8% tráví lenošením v průměru jednu hodinu denně.

5. Děláš nějakou sportovní aktivitu? Jakou?

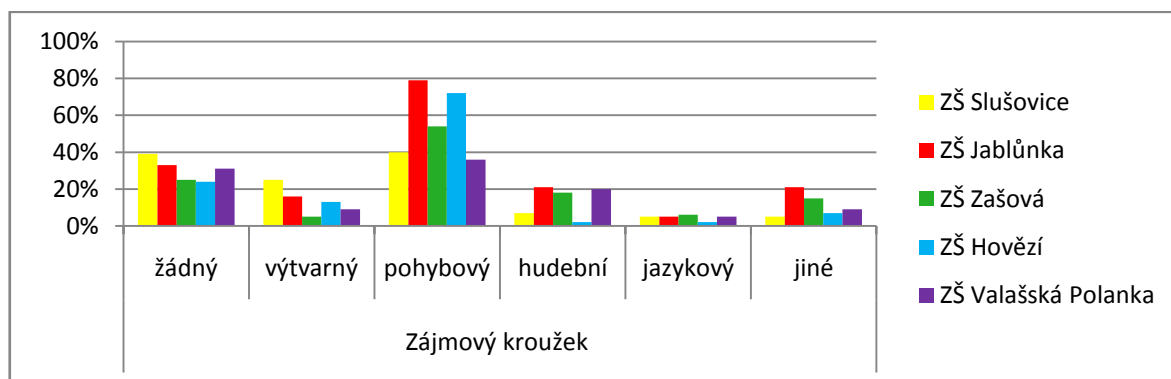
Graf 13. Sportovní aktivita

Tato otázka dává přehled o tom, jakými nejčastějšími sportovními aktivitami respondenti tráví svůj volný čas, zde bylo možno zvolit více odpovědí. Na prvním místě se jednoznačně umístila možnost „Žádná“ (takto odpovědělo 43% respondentů). Tato odpověď může mít spojitost s otázkami, co respondentům ve svém městě/vesnici chybí a co by zřídili. Druhou nejčastější odpovědí je možnost „Jiné“, na kterou odpovědělo 37% respondentů. Jako jinou odpověď nejvíce uváděli tanec, hasičský sport, box, jízdu na kole, jízdu na in-line bruslích, aerobic, posilování a házenou. Naopak nejméně četnou odpovědí byl airsoft, tenis a turistika. Odpověď „Fotbal“ získala 23% respondentů, oproti hokeji, který zvolily pouze 3% respondentů. Hojně účasti se těší také dnes moderní „Florbal“, tuto možnost označilo 17% respondentů. „Volejbal“ uvedlo pouze 8% respondentů.

6. Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek? Jaký?

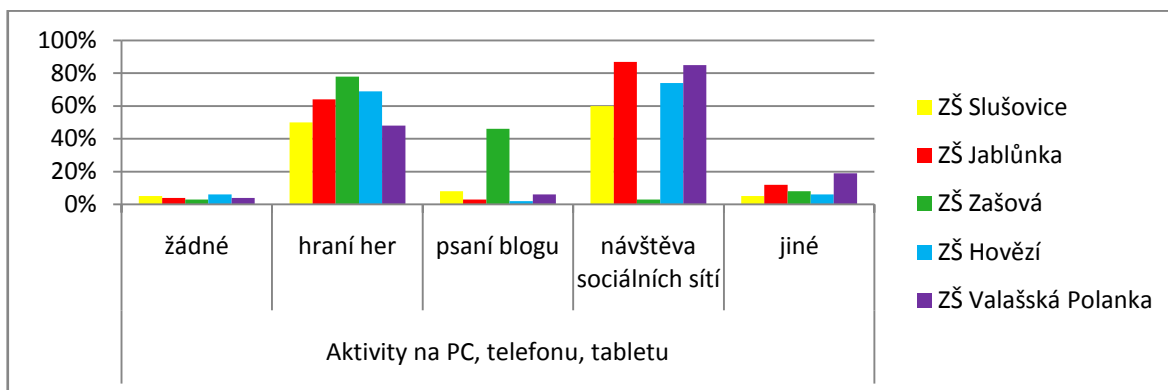
Graf 14. Zájmový kroužek

Otázka č. 6. nabízela možnost více zvolených odpovědí, stejně jako otázka předchozí. Ve značné míře převažuje odpověď „Pohybový“, kterou zvolilo 255 respondentů, tedy 55% celkového výzkumu, což může znamenat i spojitost se sportem. 143 respondentů uvedlo, že nenavštěvují žádný zájmový kroužek, tedy 31%. Další nejčastější odpovědí je možnost „Jiné“, kterou zvolilo 16% respondentů. Častými odpověďmi k této možnosti byl hasičský kroužek, sebeobrana, zeměpisný a logický kroužek. Čtvrtou nejčastější volbou je podle odpovědí kroužek „Výtvarný“ (15%), hned za ním se umístila odpověď „Hudební“ (12%). Na posledním místě se umístil kroužek „Jazykový“, který uvedlo 4% respondentů.

7. Jaké aktivity nejčastěji děláš na PC, telefonu, tabletu?

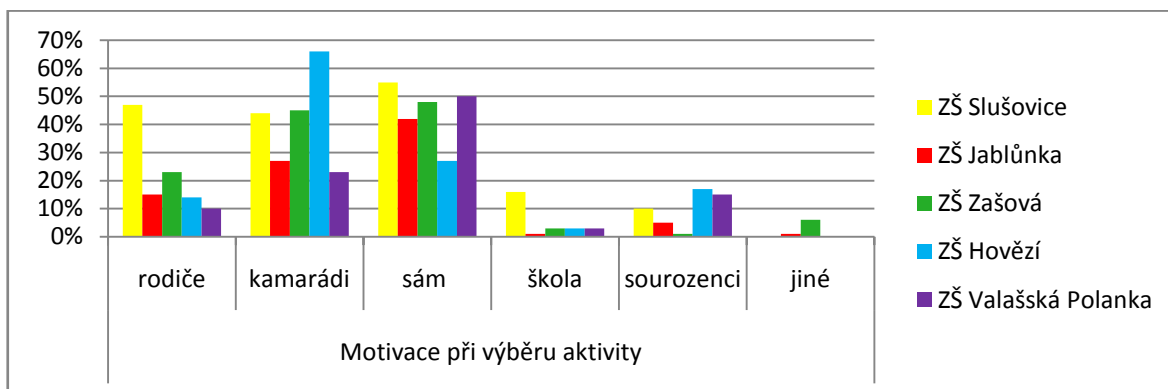
Graf 15. Aktivity na PC, telefonu, apod.

Získaná data na tuto otázku jsou poměrně jednoznačná. Již od pohledu vidíme, že nejčastější aktivitou, realizovanou na PC, telefonu a tabletu je návštěva sociálních sítí (tuto možnost uvedlo 70% respondentů) a hraní her, které uvedlo 60% respondentů. Ostatní možnosti spíše zaostávají, například možnost „Žádné“ uvedlo pouze 5% respondentů, z toho vyplývá, že 95% respondentů nějakou aktivitu na PC, telefonu nebo tabletu dělá. Psaní blogu se podle odpovědí věnuje 5% respondentů, možnost „Jiné“ zvolilo 9% respondentů, nejčastější odpovědí bylo sledování videí, tvorba grafiky a učení se a příprava do školy. Respondenti v této otázce měli možnost volby více odpovědí.

8. Kdo/co tě motivuje při výběru volnočasové aktivity?

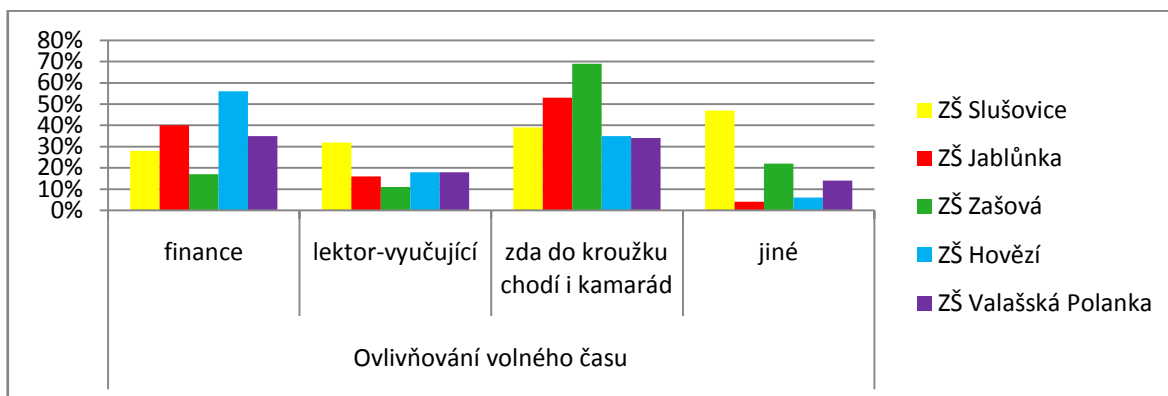
Graf 16. Motivace při výběru aktivity

Již z grafu je zřejmé, že největší motivací při výběru volnočasové aktivity hraje respondent sám (44%) nebo jeho kamarádi (43%). Odpověď „Škola“ označilo pouze 29 respondentů, tedy 6% celkově dotázaných. Třetí nejčastější odpovědi jsou „Rodiče“, tuto možnost zvolilo 22% respondentů, ovlivněno to může být i věkem. Dalších 11% respondentů uvedlo, že je motivují sourozenci a pouze 5 respondentů motivuje faktor „Jiné“, kde nejčastěji uvedli, že je motivuje trenér nebo přítel/kyně. Nutno uvést, že u této otázky byla možnost zvolení více odpovědí.

9. Kdo/co tě ovlivňuje při výběru volnočasové aktivity?

Graf 17. Ovlivňování volného času

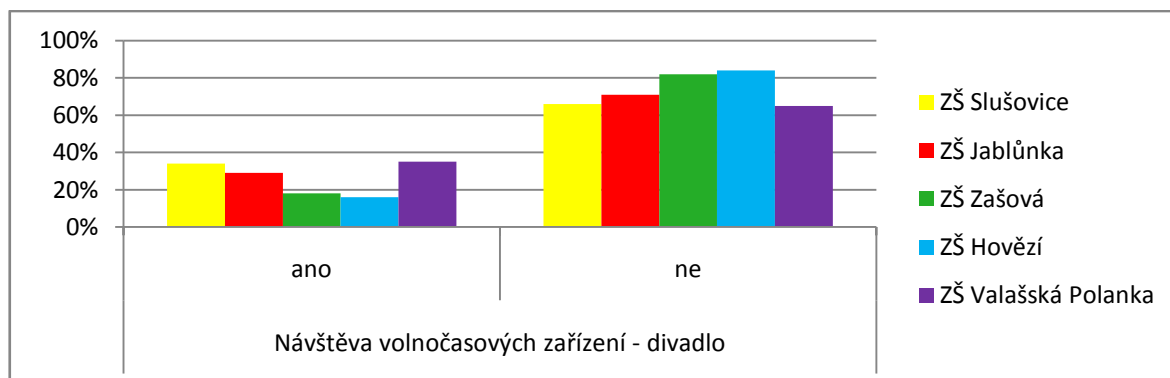

Z odpovědí na tuto otázku, ke které bylo možno zvolit více odpovědí, lze vyčíst, že téměř polovinu respondentů ovlivňuje při výběru volnočasové aktivity, zda do kroužku chodí i kamarád (44%). Pozoruhodným jevem je fakt, že možnost ovlivňování lektorem – vyučujícím zvolilo pouze 21% respondentů. Finance, jakožto ovlivňující faktor téměř všeho v dnešní době, se ukázal jako druhá nejčastější odpověď, kterou zvolilo 36% respondentů. Možnost „Jiné“ zvolilo 21% respondentů, a nejčastěji uvádějí, že je ovlivňuje buď vzdálenost zařízení, do kterého by rádi chodili, fakt, jestli je činnost bude bavit a časová náročnost aktivity.

10. Navštěvuješ ve svém volném čase následující zařízení?

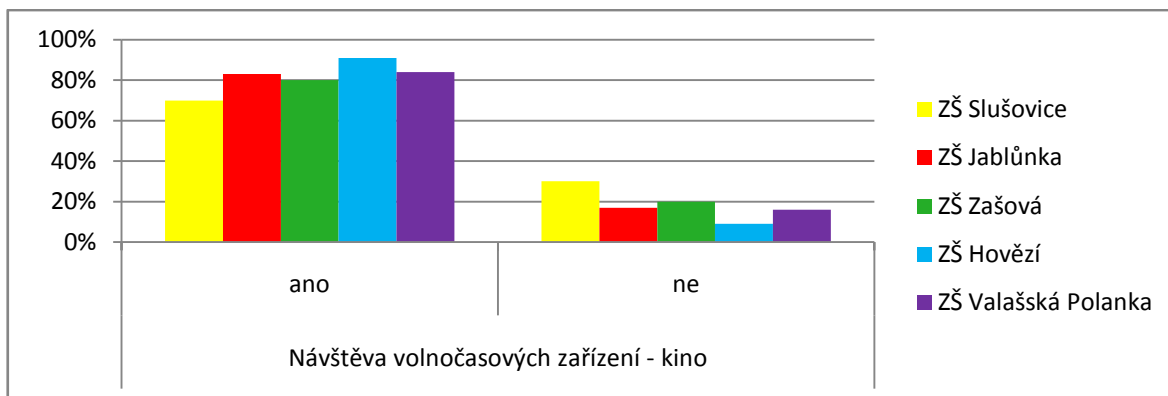
Otázka č. 10 byla koncipována do tabulky s volnočasovými zařízeními, kde respondenti měli označit, zda navštěvují (ano) nebo nenavštěvují (ne). Pro větší přehlednost je každé volnočasové zařízení v grafu zvlášť.

Graf 18. Návštěva VZ - divadlo

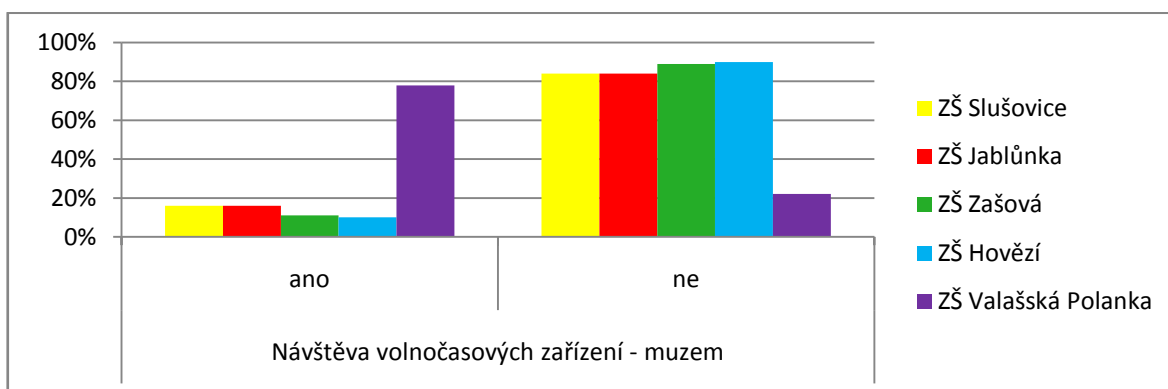
Graf 18. jasně ukazuje, že většina respondentů (73%) divadlo nenavštěvuje. Pouhých 23% uvedlo, že se ve svém volném čase věnuje také návštěvě divadla. Když porovnáme odpovědi mezi školami, u všech škol respondenti ve většině odpověděli, že divadlo nenavštěvují.

Graf 19. Návštěva VZ - kino

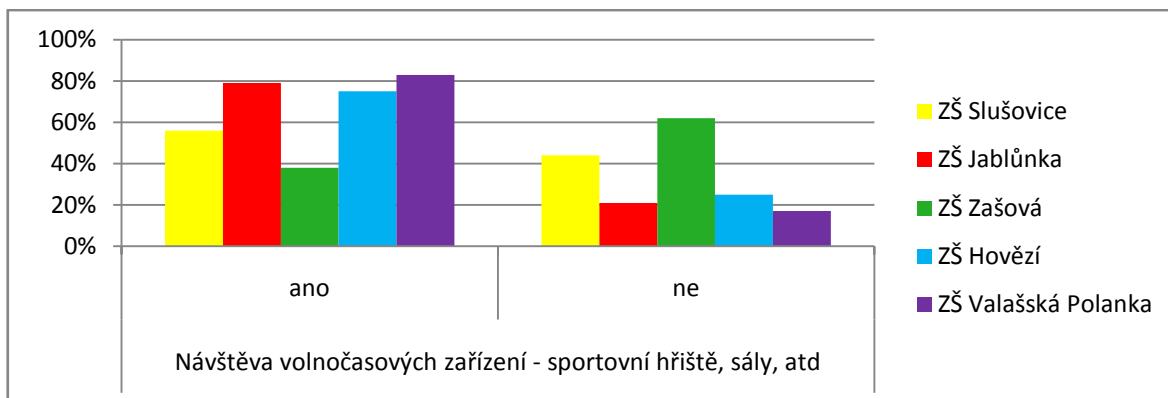
To, že se kino u dospívajících těší velké oblibě je jasně znát z grafu č. 19. Drtivá většina respondentů (81%) vyplnila možnost „Ano“ tedy že navštěvují ve svém volném čase. Zbýlých 19% respondentů uvedlo, že kino nenavštěvují.

Graf 20. Návštěva VZ - muzeum

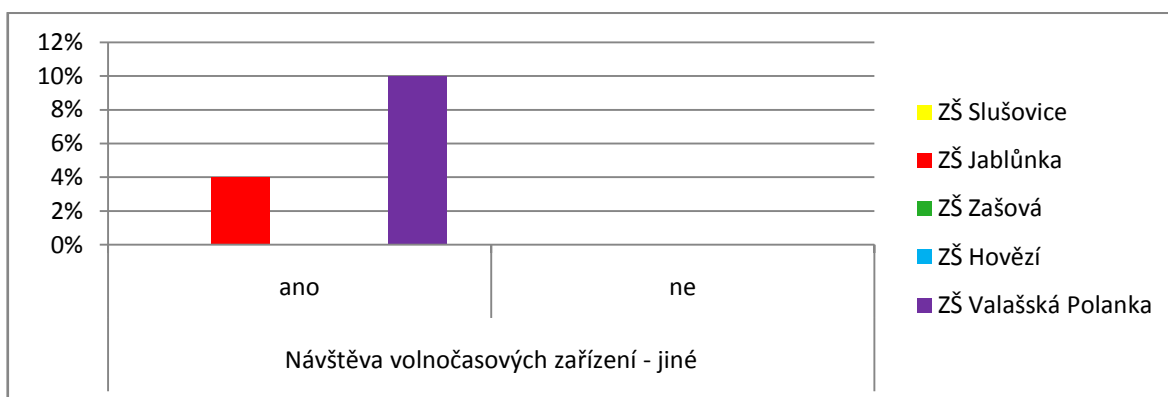
Podobně jako v otázce, týkající se návštěvnosti divadla, respondenti (76%) ve velké míře odpovídali, že muzeum nenavštěvují. 24% respondentů uvedlo, že muzeum ve svém volném čase navštěvuje. Respondenti ze ZŠ Valašská Polanka naopak uvádějí, že muzeum spíše navštěvují. Návštěvnost muzea může být ovlivněna taky výukou ve škole a navštěvováním se školou.

Graf 21. Návštěva VZ - sportovní hřiště

Z odpovědí na tuto otázku lze vyčíst, že většina, tedy 308 respondentů (67%), odpověděla, že sportovní hřiště, sály a další zařízení tohoto rázu navštěvuje. Zbýlých 33% zvolilo možnost „Ne“ tudíž, že nenavštěvuje volnočasová zařízení se sportovním zaměřením.

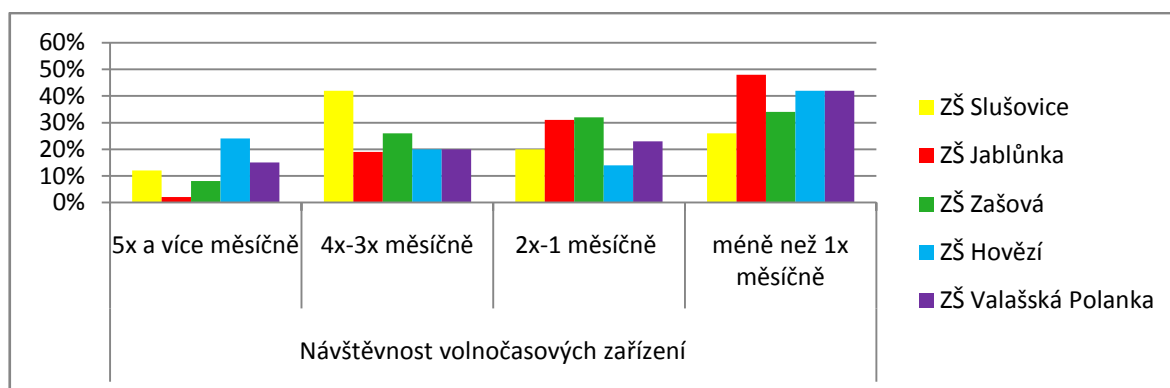
Graf 22. Návštěva VZ - jiné

Jednou z možností bylo i doplnit vlastní zařízení volného času, které respondenti navštěvují a které se neobjevovalo v nabídce. Této možnosti využili zejména respondenti ze ZŠ Jablůnka – 3 z nich uvedli knihovnu, a ZŠ Valašská Polanka – zde knihovnu uvedlo 6 respondentů a 2 uvedli ZOO a hrady.

11. Pokud navštěvuješ alespoň 1 z výše uvedených zařízení, jak často?

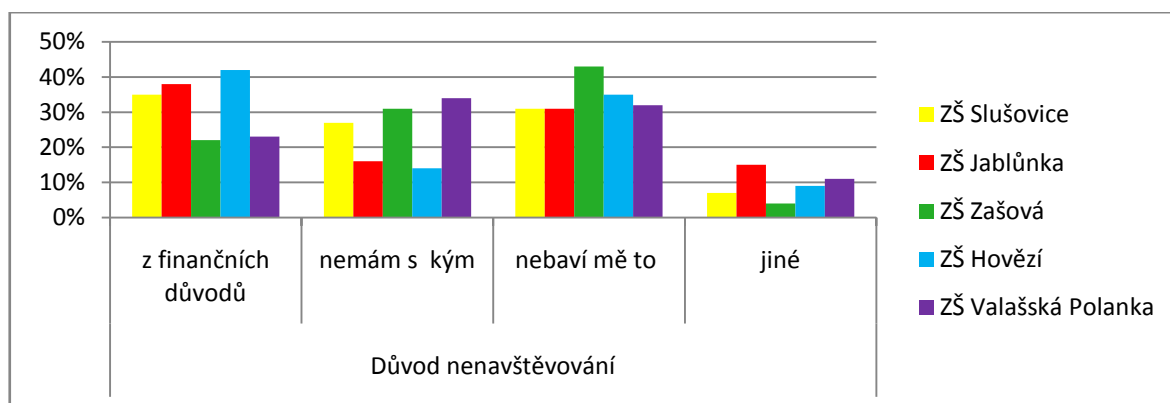
Graf 23. Návštěvnost volnočas. zařízení

Respondenti, kteří u předchozí otázky zvolili alespoň jednou „Ano“ odpovídají na otázku, jak jimi zvolená zařízení často navštěvují. U této otázky je možná pouze jedna odpověď. Největší počet odpovědí můžeme konstatovat u odpovědi „Méně než 1x měsíčně“, tedy 37% respondentů. 100 respondentů (27%) uvádí, že zařízení volného času navštěvuje zhruba 4x – 3x měsíčně, návštěvnost „5x a více měsíčně“ se týká 13% respondentů. Poslední možnost „2x-1x“ měsíčně zvolilo 23% respondentů. Celkový počet odpovídajících respondentů je 376, tedy všech, co odpověděli, že navštěvují alespoň jednu volnočasovou aktivitu.

12. Pokud nenavštěvuješ výše uvedená zařízení, z jakého důvodu?

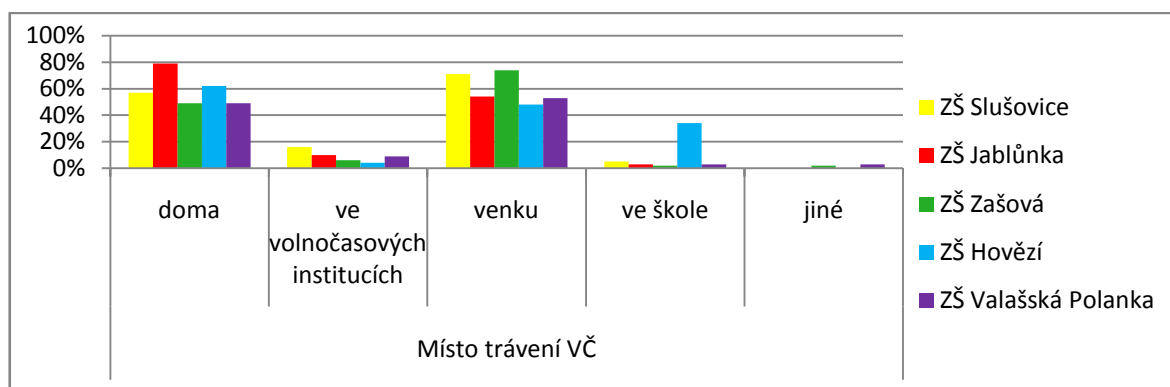
Graf 24. Důvod nenavštěvování VZ

Tato otázka byla určena pouze pro ty, co alespoň u jednoho volnočasového zařízení uvedli, že ho nenavštěvují. Zde lze zvolit pouze jednu odpověď. Nejvíce zastoupenou odpovědí je „Nebaví mě to“, zvolenou 34% respondentů. Hned za ní se umístila odpověď „Z finančních důvodů“, kterou označilo 33% respondentů. Možnost „Nemám s kým“ zvolilo 25% respondentů. „Jiné“ uvedlo 8% respondentů z důvodu nedostatku času a vzdálenosti od bydliště.

13. Kde nejčastěji trávíš svůj volný čas?

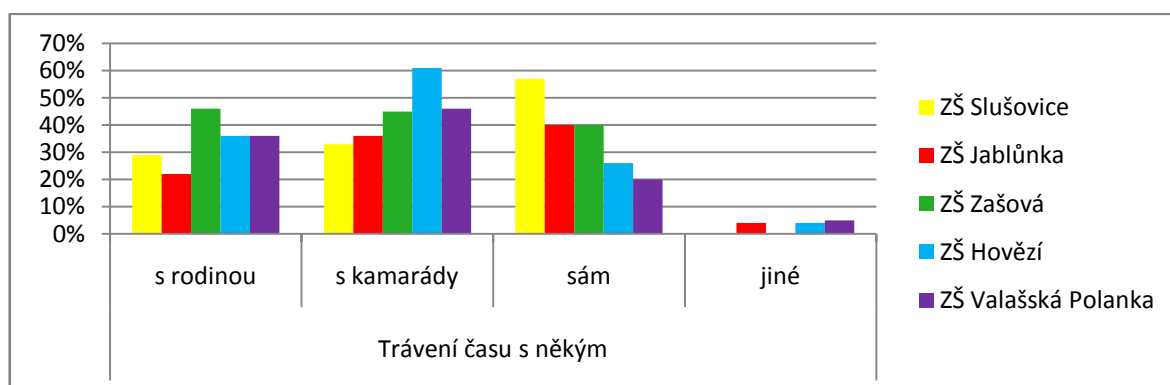
Graf 25. Místo trávení VČ

Otázka č. 13., již od pohledu na graf, ukazuje nerovnoměrné zastoupení odpovědí. Zatímco nejčastějšími odpověďmi jsou „Doma“ (uvedlo 60% respondentů) a „Venku“ (uvedlo 59% respondentů), možnost volnočasových institucí a školy uvedlo v prvním případě pouze 10% respondentů a v druhém případě taktéž. Možnost „Jiné“ využilo 1% respondentů, jako odpověď uvedli trávení času na tréninku a u prarodičů. U této otázky byla možnost zvolení více odpovědí.

14. S kým nejčastěji trávíš svůj volný čas?

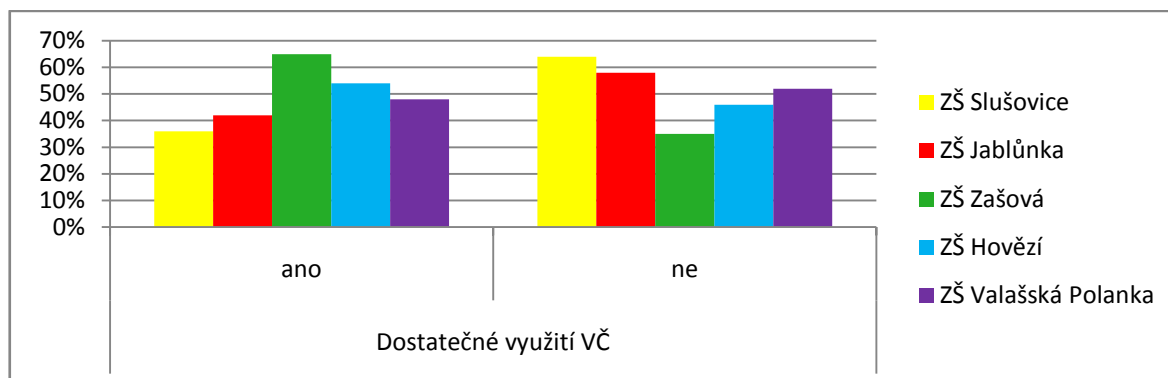
Graf 26. Trávení volného času s někým

Z grafu 26. můžeme vyčíst, že nejvíce respondentů (44%)tráví svůj volný čas s kamarády, následně sám, což uvedlo 33% respondentů a 33% respondentů tráví svůj volný čas s rodinou. Možnost „Jiné“ zvolilo pouze 1% respondentů s odpověďmi, že nejvíce volného času tráví s partnerem/kou nebo domácím mazlíčkem.

15. Je ve tvém okolí dostatečná nabídka využití volného času? Vysvětli své tvrzení.

Graf 27. Dostatečné využití VČ

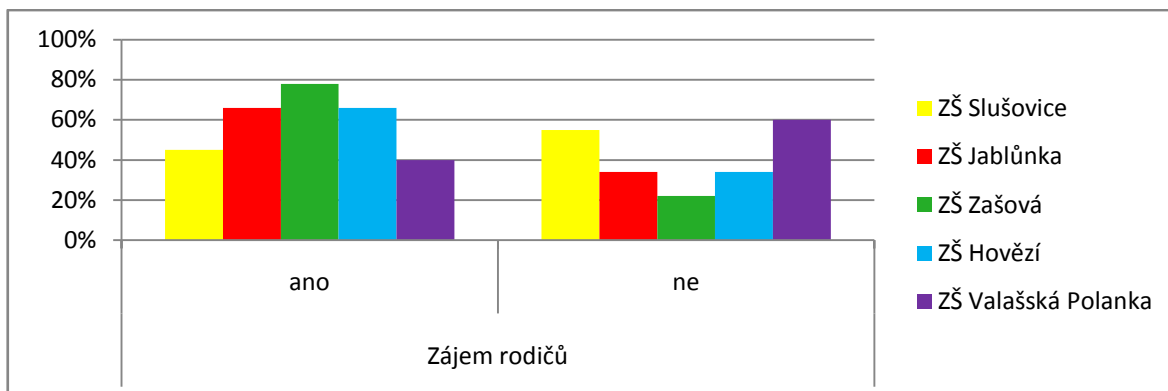
Odpovědi na otázku č. 15 jsou poměrně vyrovnané, avšak většina respondentů (53%) uvádí, že v jejich vesnici/městě není dostatečná nabídka využití volného času. Jako vysvětlení nejčastěji uvádějí, že je zde dostatečná nabídka zájmových kroužků a aktivit, mají kolem sebe přírodu na procházky a venkovní sport, dostatek hřišť (zejména ZŠ Jablůnka) a mají ve svém okolí cyklostezku. Naopak 47% respondentů, kteří uvedli, že v jejich okolí není dostatečná nabídka využití času, svoji odpověď zdůvodnili jako nedostatek kulturních akcí, chybějící hřiště pro větší děti (zejména ZŠ Valašská Polanka a ZŠ Slušovice) a nedostatek věcí, které jsou vyčteny v analýze následující otázky.

16. Pokud by si měl možnost, co by si ve svém městě/vesnici zřídil?

Tato otevřená otázka měla zjistit, co respondentům v jejich okolí z hlediska volného času chybí a co by zřídili. Drtivá většina všech škol (79%) uvedla, že v jejich obci chybí bazén, následně respondentům chybí kino (42%), obchodní centrum a fastfoody (53%) a také by zřídili sportovní halu nebo posilovnu (38%). Mezi další zajímavé odpovědi patří park (21%), lepší tělocvična (11%), lepší nebo nový kulturní dům (14% - zejména ZŠ Jablůnka), kavárna nebo cukrárna pro posezení s přáteli (12% zejména ZŠ Zašová), lyžařský vlek (6% zejména u ZŠ Valašská Polanka). 8% respondentů také uvedlo, že by na své obci nic neměnilo a nic by nezřídilo.

17. Ptají se tě rodiče s kým a kde trávíš volný čas ?

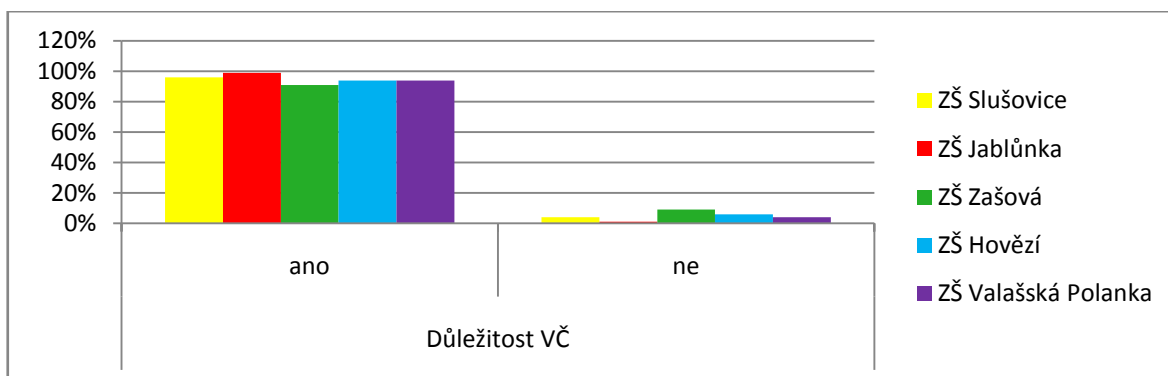
Graf 28. Zájem rodičů

Respondenti, konkrétně 57 %, na otázku č. 17 odpovídají, že se jejich rodiče ptají, s kým a kde tráví svůj volný čas. Zbýlých 43% respondentů uvádí, že se rodiče vůbec neptají, kde a s kým volný čas tráví.

18. Je podle tebe volný čas pro člověka důležitý? Vysvětli své tvrzení.

Graf 29. Důležitost VČ

Zřejmým výsledkem v otázce č. 18., týkající se důležitosti volného času pro respondenty samotné, je fakt, že pro 440 respondentů (95%) je volný čas důležitý, z hlediska vysvětlení právě pro realizaci svých zájmů, odpočinku a relaxace, času s přáteli a prevence od každodenního stresu. Zbýlých 5% respondentů uvedlo, že pro ně volný čas není důležitý, protože jsou důležitější peníze, které vyděláme v zaměstnání nebo respondenti svou odpověď odůvodnili „Nevím“.

5.6 Interpretace dat

Při interpretaci dat budeme vycházet z výzkumných cílů, které jsou dány výzkumnými otázkami a jsou zmíněny v kapitolách výše. Tato kapitola je taktéž navazující na kapitolu Analýza dat, která obsahuje analýzu všech odpovědí, shrnutých do přehledných grafů, podle otázek, použitých v dotazníku.

V první polovině dotazníku jsme zjistili, že svůj volný čas žáci 2. stupně základních škol tráví na PC, telefonu a tabletu nejvíce třemi hodinami denně, často také dvěma hodinami denně. První odpověď uvedlo 137 respondentů, druhou pak 131. Oproti tomu uvedlo pouze 31 respondentů, že na těchto zařízeních tráví 0 hodin svého denního volného času. S tím související otázka č. 7. uvádí, že 21 respondentů netráví svůj volný čas žádnou aktivitou na PC, telefonu či tabletu, což je relativně korespondující, můžeme předpokládat, že tabulku respondenti brali spíše orientačně, ovšem nejčastějšími aktivitami se ukázala návštěva sociálních sítí, kterou uvedlo 325 respondentů a hraní her, jež se týkalo 278 respondentů. Sportovní aktivitou tráví 173 respondentů 0 hodin, což je poměrně málo. Možnost „1 hodina“ zvolilo 132 respondentů, což není mnoho, ale v průměru je to přijatelná míra. Díky otázce č. 5. zjišťujeme, že vzhledem k míře využití volného času sportovní aktivitou, odpovědělo 200 respondentů, že neuskutečňují žádnou sportovní aktivitu ve svém volném čase. 169 respondentů využilo nabídku možnosti „Jiné“ a uvádělo nejčastěji odpovědi jako například hasičský sport (vzhledem k tomu, že je většina škol umístěna na vesnici, výsledky jsou korespondující), v zastoupení 52 respondentů je tanec, uveden je také box, jízda na kole, in-line brusle, aerobic, rozšířeným sportem je i házená, zejména tedy na ZŠ Slušovice. Fotbal a florbal jsou mezi respondenty relativně oblíbenými sporty, už jen podle počtu odpovídajících (108, 79), naopak volejbal a hokej jsou uskutečňovány v menší míře. Co se týče zájmových kroužků, podobně jako u sportovní aktivity je podle počtu 185 respondentů, nejčastější odpovědí „0 hodin“, v zápětí s počtem 159 respondentů je to jedna hodina denně. Druhem zájmové činnosti se zabývá otázka č. 6. poskytující informace, že 255 respondentů, což je přes polovinu dotázaných, navštěvuje kroužek pohybový, do které spadá i sport, oblíbený je i kroužek výtvarný, který uvedlo 69 respondentů. S odpovědí „0 hodin“ z předchozí otázky souhlasí také to, že 143 respondentů odpovědělo, že nenavštěvuje žádný zájmový kroužek, ani nedělá žádnou zájmovou činnost. TV se respondenti věnují nejvíce 1-2 hodiny denně, výsledky jsou poměrně vyrovnané. Četba, jakožto příznivý činitel, díky kterému si respondent osvojuje prvky gramatiky a rozšiřuje slovní zásobu, je realizována bohužel 0 hodin denně 182 respondenty, možnost „1 hodina“

zvolilo 116 respondentů a „2 hodiny“ 91 respondentů, což už je poměrně přijatelné číslo. Poslechem hudby tráví svůj volný čas respondenti v průměru 1-3 hodiny, tento údaj uvedlo 300 respondentů, což je přes tři čtvrtiny respondentů. Odpočinek provozuje 3-4 hodiny denně 237 respondentů, což je relativně v pořádku, avšak odpočinek pro každého znamená něco jiného. Nejvíce respondentů (126) odpovědělo, že s kamarády tráví čas v průměru 3 hodiny denně, což je korespondující například i s výzkumem „Děti, mládež a volný čas“, kde 42% respondentů odpovědělo, na otázku týkající se právě využití volného času, že svůj čas věnují kontaktu s přáteli. Na ZŠ nutno brát v potaz, že čas tráví s kamarády i během vyučování a přestávek. I stýkání se s přáteli během volného času je velmi důležité z hlediska socializace jedince. Lenošení nebo také nicnedělání se věnuje 129 respondentů 4 hodiny denně, pouze 25 respondentů netráví lenošením žádný čas.

Co se týká druhé dílčí výzkumné otázky, z výzkumu vyplynulo, že nenavštěvovanějším volnočasovým zařízením je kino (374 respondentů odpovědělo, že kino navštěvuje), oblíbená jsou také sportovní hřiště a sály (308 respondentů). Muzeum nenavštěvuje 349 respondentů, což je poměrně velká část. Divadlo je na tom podobně s 339 respondenty. Jiné volnočasové zařízení, které nebylo uvedeno, uvedlo pouze 11 respondentů, navštěvujících ZOO, knihovnu a hrady. Návštěvnost a její četnost zkoumala otázka č. 11., díky které se ukázalo, že 142 respondentů navštěvuje volnočasová zařízení méně než 1x měsíčně, 100 respondentů uvedlo návštěvnost 4x – 3x do měsíce. Naopak důvodem nenavštěvování se ukázal fakt, že jím zvolená volnočasová zařízení ho nebaví (138 respondentů) nebo je důvodem finanční stránka jedince nebo celé rodiny, takto odpovědělo 135 respondentů.

Výzkumný cíl, týkající se motivace a ovlivňování výběru volného času respondentů byl koncipován do dvou otázek v dotazníku, jež na první otázku odpověděl téměř shodný počet respondentů na možnosti „Sám“ (204) a „Kamarádi“ (197). Rodiče uvedlo pouze 105 respondentů, zde lze konstatovat vliv vrstevnické skupiny a postupné se odlučování a osamostatňování od rodičů. Škola se umístila na posledním místě, a to pouze s 29 respondenty. „Jiné“ využilo pět respondentů, jednou z odpovědí je trenér, dalšími čtyřmi přítel/kyně. Při otázce, zaměřující se na ovlivňování volného času, vyšlo opět najevo, že velkou roli hrají kamarádi, tudíž odpověď „Zda do kroužku chodí i jiný kamarád“. Tuto odpověď zvolilo 202 respondentů. U 168 respondentů je hlavním faktorem finanční stránka, jinými faktory, ovlivňujícím výběr volného času, které uvedli sami respondenti, byla dojezdnost na aktivitu, jestli daná činnost člověka vůbec baví a časová náročnost

aktivity. U obou otázek bylo možné zvolit více odpovědí, většina respondentů zaškrtnula dvě odpovědi. V porovnání s výzkumem „Děti, mládež a volný čas“, je v našem výzkumu na prvním místě fakt, že respondenta ovlivňuje, zda do kroužku chodí i kamarád, zatímco v již zmiňovaném výzkumu jsou to na prvním místě finance a následovně nedostatek času, značná část respondentů odpověděla také, že v lokalitě chybí potřebné zázemí, což se vztahuje k otázce č. 15.

Otázka č. 13. se pokoušela zjistit, kde respondenti nejčastěji tráví svůj volný čas. Odpověď je zcela jednoznačná. Téměř shodně se staly nejčastějšími odpověďmi „Doma“ a „Venku“, na které odpovědělo 275 respondentů a 274 respondentů. Poměrně shodnými jsou také odpovědi „Ve volnočasových institucích“ a „Ve škole“, které obdržely 44 a 48 hlasů. „Jiné“ uvedli 3 respondenti, jako na tréninku a u prarodičů.

Respondenti se u otázky č. 14. vyjadřovali k trávení volného času s někým, na prvním místě se umístili opět „Kamarádi“, a to u 204 respondentů, značná část respondentů (176) odpovědělo, že tráví svůj volný čas nejraději sami, rodina v tomto věku již není tak častá, stejně jako při otázce, věnující se motivaci při výběru volnočasových aktivit, tuto odpověď zvolilo pouze 153 respondentů, jiná možnost, kterou zvolili 4 respondenti, byla partner/ka.

Důležitost volného času hodně souvisí s tím, co si pod pojmem volný čas představujeme, proto je otázka č. 18. koncipována, jako polozavřená, aby respondenti odpověděli, zda je pro ně volný čas důležitý nebo ne a z jakého důvodu. Drtivá většina, tzn. 440 respondentů odpovědělo, že je pro ně volný čas důležitý, nejčastějšími důvody byl odpočinek, relax, realizace zájmových činností a aktivit, které jedinec rád dělá, prevence před každodenním stresem. Volný čas jako nedůležitý označilo 22 respondentů, kteří uvedli, že jsou důležitější peníze, za které si kupujeme věci nebo že neví.

Kontrola rodičů hraje také roli ve směru volného času. Odpovědi jsou poměrně vyrovnané, 265 respondentů odpovědělo, že se jejich rodiče zajímají a ptají, kde a s kým tráví respondenti volný čas, naopak 197 uvedlo, že se rodiče nezajímají, kde a s kým čas tráví. Již zmiňovaný výzkum „Děti, mládež a volný čas“ nabízí 4 odpovědi v otázce týkající se tohoto zaměření, odpověď „Ano, vždy“ uvádí 32% respondentů, „Občas“ zvolilo 47% respondentů, volbu „Málokdy“ dalo 12% respondentů a zbylých 9% respondentů zvolilo „Nikdy“. To je relativně odlišný výsledek, než se odrazil v našem výzkumu.

Závěrečná dílčí otázka zjišťuje názor respondentů na dostatečné využití volného času v jejich okolí. Většina, tedy 244 respondentů uvedla svoji nespokojenost s využitím

volného času v jejich okolí, jako vysvětlení uvedla nedostatek kulturních akcí, dále chybějící hřiště pro větší děti. Další chybějící věci, které jsou žádoucí, respondenti uváděli v otázce č. 16., která byla zcela otevřená. Ve všech školách se zde objevovaly odpovědi kino, bazén, sportovní hala, lyžařský vlek, cyklostezka, kavárny, cukrárna, obchodní centrum, fastfood, park, již zmiňované hřiště pro větší děti, v odpovědích nechyběla ani posilovna. Zbylých 218 respondentů je spokojených s využitím volného času v jejich okolí z důvodu dostatečné nabídky zájmových kroužků a aktivit, rozsáhlé přírody, kde respondenti mohou realizovat i sportovní aktivity, kladně hodnotí i dostatek hřišť a cyklostezku.

Výsledky výzkumu jsou O. Jíry jsou relativně srovnatelné s naším výzkumem, liší se ve většině pouze zanedbatelným pořadím nejčastějších odpovědí. Respondenti tedy využívají svůj volný čas nejčastěji aktivitami uvedenými výše, při jejich výběru se nejvíce motivují sami, nejvíce ovlivňujícím faktorem je zda do kroužku chodí i jiný kamarád. Nejnavštěvovanějším zařízením je kino, hned po něm se umístila sportovní hřiště a sály, naopak divadlo a muzeum dnes moc pubescentů nenavštěvuje, většinou z důvodu nezájmu o dané zařízení, avšak návštěvnost zařízení je ve většině méně než 1x měsíčně. Nejčastěji respondenti tráví svůj volný čas venku a doma, sami nebo s kamarády, rodiče se ve většině případů ptají, jak potomci tráví volný čas. Většina respondentů je nespokojena s využitím volného času v jejich okolí, zřídili by kino, bazén, více parků, sportovní halu, lyžařský vlek, cyklostezku, obchodní centrum a fast foody. Volný čas je pro většinu důležitý, ať už z důvodu realizace oblíbených zájmových činnosti nebo aktivit, které je baví, ale také pro odpočinek a prevenci každodenního stresu.

5.7 Doporučení pro praxi

Podle výše uvedené analýzy a interpretace dat je zřejmé, že žáci 2. stupně ZŠ ve vybraných obcích Valašska nejvíce tráví svůj volný čas odpočinkem, lenošením a trávením času s přáteli. Pro jejich volbu činnosti ve volném čase se nejvíce motivují sami, ovlivňujícím faktorem je zda kroužek navštěvuje i jiný kamarád. Návštěvnost volnočasových zařízení je poměrně nevyrovnaná vzhledem k odpovědím respondentů. Trávení volného času probíhá většinou venku nebo doma, ať už sám nebo s přáteli. Žáci jsou nespokojeni s využitím volného času v jejich lokalitách, avšak volný čas je pro ně důležitý. Pro společnost je nežádoucí, aby již žáci na základních školách trávili svůj volný čas nesmyslně, tedy pasivně. Způsob trávení volného času může být omezen již zmiňovaným nedostatkem

potřebného zázemí v lokalitě, kde žák pobývá. Je zcela jasné, že stav nebude nikdy ideální a nenaplní se potřeby všech, avšak právě díky tomuto výzkumu můžeme podat ředitelům základních škol a také starostům obcí zpětnou vazbu, díky které můžeme situaci změnit. Právě díky informacím z výzkumu, se může obec zúčastnit soutěže o tzv. Rákosníčkovu hřiště, kde lidé dávají hlasy jednotlivým obcím, které by hřiště uvítaly. Dále například už vytvoření chtěného kroužku na škole může přinést určitou spokojenost. Značná část žáků uvedla, že aktivitu neprovozují z důvodu, že je daná aktivita nebaví. Řešením by mohl být den otevřených dveří, který by představil organizace a zařízení volného času v okolí bydliště žáka, následovně by si žák mohl zkusit aktivitu, provozovanou právě některým ze zařízení, na základě toho by mohl posoudit, zda ho činnost bude bavit nebo ne. Již zmíněná zpětná vazba, díky tomuto výzkumu, by mohly být poskytnuta také rodičům, v nejlepším případě by to měli být právě oni a také škola, kdo by měl žáky motivovat k činnosti, která je bude bavit a naplňovat. Motivace se může týkat také seminář nebo přednáška, která by žákům 2. stupně usnadnila výběr volného času a naplnila by jejich touhu rozvíjet se a vůbec zjistit, co je baví. Realizace je možná za pomoci motivačních videí, rozhovorů, vhodná může být také ukázka pedagogiky volného času. Čas semináře či přednášky by měl být realizován místo vyučování, žáci jsou tak rádi, že jim odpadne výuka, dá se předpokládat že se na program více těší.

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsme se zabývali problematikou volnočasových aktivit žáků 2. stupně základních škol ve vybraných obcích Valašska. Již výše zmiňovaný volný čas je velkým problémem pro společnost, zejména jeho trávení pasivním způsobem. Lenošení a nicnedělání nepřispívá k žádné kladné hodnotě, naopak aktivními činnostmi můžeme dospět k naplnění a uspokojení potřeb. Aktivita v oblasti volného času může být také prevencí před syndromem vyhoření, v dalším případě může být sport a fyzická aktivita prevencí před nejrůznějšími chorobami a nemocemi. Snaha zapojit žáky do aktivního využívání volného času, se již netýká jen rodičů, ale také pedagogů a v globálním měřítku celé společnosti.

Sociální kontakt, jakožto další z lidských potřeb, je uměle nahrazován pomocí nejrůznějších aplikací, které si můžeme stáhnout do svého mobilu či počítače. Dnešní mládež si neuvědomuje, že v jejich věku, kdy se jejich myšlení, paměť apod. neustále vyvíjí je žádoucí, aby vyrazili ven, a naučili se i chování mezi svými bližními. Důsledkem toho však bohužel pak vidíme děti na hřištích, sedící naproti sobě a držící telefon v ruce.

Teoretickou částí bakalářské práce popisujeme historický vývoj volného času, jeho funkce, také vrstevnickou skupinu, rodinu a prostředí jako tři nejpodstatnější činitele ovlivňující volný čas. Prostor je věnován i pubescentovi a jeho vývoji z hlediska tělesného a psychického, teorie je završena kapitolou věnující se pedagogice volného času jako samostatné disciplíně.

Praktická část se zaměřila na využívání volného času žáky 2. stupně základních škol ve vybraných obcích Valašska. Data pro tuto část byla získána formou dotazníkového šetření, pomocí dostupného výběru, jímž byli žáci 2. stupně ZŠ Jablunka, ZŠ Zašová, ZŠ Hovězí, ZŠ Valašská Polanka a ZŠ Slušovice. Výběr škol byl koncipován tak, aby byl téměř každý region zastoupen, důležitou roli hrála ochota škol se výzkumu zúčastnit, v prvním kole výběru byla ochotna se zúčastnit pouze jedna škola. Data, která byla získána, byla následně převedena do grafů, následná interpretace dat zhodnotila výsledky, porovnávala s jiným výzkumem, na základě toho je navrženo následující doporučení pro praxi.

Výsledky výzkumu ukázaly, že pro žáky 2. stupně základních škol ve vybraných obcích Valašska je volný čas velmi důležitý, ony zmíněné funkce volného času byly právě důvodem, proč na něj jako na důležitý nahlízejí. Problém vidíme v chybějícím zázemí pro využití volného času téměř ve všech vybraných obcích, možná proto žáci využívají pasivní

volbu. Velice kladně u žáků můžeme hodnotit pobývání venku na čerstvém vzduchu během jejich volného času, značná část také tráví svůj volný čas doma.

.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001. ISBN 807178463X
2. ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-534-3
3. GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2013. ISBN 9788025708071.
4. HABÁŇ, Petr, 2015. MPSV zveřejnilo výzvu z Operačního programu Zaměstnanost ke zřizování školních klubů. In: www.statni-sprava.cz. [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z http://www.statnisprava.cz/rstsp/clanky.nsf/i/mpsv_zverejnilo_vyzvu_z_operacneho_programu_zamestnanosti_ke_zrizovani_skolnich_klubu_15081008_5012130
5. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073674731
6. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. ISBN 8071789275.
7. HOLEC, Ota. et al. *Instruktorský slabikář*. Prázdninová škola Lipnice, 1994. ISSN 1210 5805.
8. HŘEBÍČKOVÁ Martina, MACEK Petr a Ivo Čermák. *Agrese, identita, osobnost*. Vyd. 1. BrnoTišnov: Psychologický ústav Akademie věd ČR:Sdružení SCAN, 2003. 315 s. ISBN 8086620069
9. JANIŠ, Kamil, 2009. *Úvod do problematiky volného času*. Vyd. 1. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd. ISBN 9788072485307

10. JANOUŠEK, Jaromír. *Sociální psychologie*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.)
11. JIRÁSEK, Ivo. *Filosofická kinantropologie: setkání filosofie, těla a pohybu*. 1. vyd. Olomouc: UP FTK, 2005. ISBN 80 244 1176 8.
12. KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. ISBN 9788073152239.
13. KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. ISBN 9788024737102.
14. KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ a kol. , *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 8073150042.
15. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073673833.
16. LABÁTH, Vladimír. *Riziková mládež: možnosti potenciálních změn*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 8085850664.
17. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 8024712849.
18. MACEK, Petr a LACINOVÁ, Lenka. *Vztahy v dospívání*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2012. 196 s. ISBN 9788087474464.
19. MACEK, Petr, *Adolescence*. 2. upr. vyd. Praha: Portál, 2003. 144 s. ISBN 8071787477
20. MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2.v, rozšíř., přeprac. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 144 s. Studijní texty. ISBN 8085850249.

21. MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost. 2., upr. vyd.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. ISBN 9788086429878.
22. NĚMEC, Jiří, 2002. *Od prožívání k požitkářství: výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky.* Brno: Paido. ISBN 8073150069.
23. PALOUŠ, Radim. *K filosofii výchovy.* Praha, Karolinum, 1991, ISBN 80-04-25390-3.
24. PALOUŠ, Radim. *Paradoxy výchovy.* Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 9788024616506.
25. PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina.* Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073672683.
26. PÁVKOVÁ, Jiřina, 2002. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času].* 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 8071787116.
27. PELÁNEK, Radek. *Příručka instruktora zážitkových akcí.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 205 s. ISBN 9788073673536.
28. PELIKÁN, Jiří. *Hledání těžiště výchovy.* Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2007. 175 s. ISBN 9788024612652.
29. *Prázdninová škola Lipnice* [online]. [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.psl.cz/o-nas>
30. *Profil společnosti, Česká cesta* [online], 2016. [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.ceskacesta.cz/cs/o-nas/profil-spolecnosti>

31. PŘADKA, Milan, 1999. *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 8021020334.
32. ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem: [vývojová psychologie] : přepracované vydání*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2014. ISBN 9788026207726.
33. SAK, P.: *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
34. SÝKORA, Jan. *Zážitkové kurzy jako nástroj pedagoga volného času*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006. ISBN 8070413808.
35. THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015. ISBN 9788026207146.
36. VÁGNEROVÁ, Marie. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 8024601818.
37. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I: dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 8024609568.
38. VAŠUTOVÁ, Maria a Michal PANÁČEK, 2013. *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*. Vyd. 1. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě. ISBN 9788074641251.
39. VÁŽANSKÝ, Mojmir. *Volný čas a pedagogika zážitku*. 1.v, 2.dotisk. Brno: Masarykova univerzita, 1994. 64 s. ISBN 8021004282.
40. VODÁČKOVÁ, Daniela. *Krizová intervence*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 543 s. ISBN 8071786969.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

1. Tzn. to znamená
2. Č. číslo
3. Např. například

SEZNAM GRAFŮ

1. GRAF 1.....	36
2. GRAF 2.....	37
3. GRAF 3.....	37
4. GRAF 4.....	38
5. GRAF 5.....	38
6. GRAF 6.....	39
7. GRAF 7.....	39
8. GRAF 8.....	40
9. GRAF 9.....	40
10. GRAF 10.....	41
11. GRAF 11.....	41
12. GRAF 12.....	42
13. GRAF 13.....	42
14. GRAF 14.....	43
15. GRAF 15.....	43
16. GRAF 16.....	44
17. GRAF 17.....	45
18. GRAF 18.....	45
19. GRAF 19.....	46
20. GRAF 20.....	46
21. GRAF 21.....	47
22. GRAF 22.....	47
23. GRAF 23.....	48
24. GRAF 24.....	48
25. GRAF 25.....	49

26. GRAF 26.....	49
27. GRAF 27.....	50
28. GRAF 28.....	51
29. GRAF 29.....	51

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení žáci,

jmenuji se **Lucie Mikulenková a jsem studentkou 3. ročníku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně**. Obracím se na Vás s prosbou vyplnění dotazníku, jež slouží k zmapování volnočasových aktivit žáků 2. stupně základních škol ve vybraných obcích Valašska.

Dotazník je zcela anonymní, získané údaje budou využity pouze ke zpracování mé bakalářské práce.

Děkuji předem za Váš čas a ochotu.

Pohlaví

žena muž

Třída

6. třída 7. třída 8. třída 9. třída

Kolik máš zhruba volného času každý den?

8-7 hodin 6-5 hodin 4-3 hodiny 3-méně hodin

Kolik času trávíš denně následujícími aktivitami?

	5 h	4 h	3 h	2 h	1 h	0 h
PC, telefon, tablet						
Sport, pohybová aktivita						
Zájmové kroužky						
TV						
Četba – knihy, časopisy						
Poslech hudby						
Odpočinek, relax						
Trávení času s kamarády						
Lenošení						
Jiné:.....						

Děláš nějakou sportovní aktivitu? Jakou?

žádná florbal hokej fotbal volejbal jiné:.....

Navštěvuješ nějaký zájmový kroužek? Jaký?

žádný výtvarný pohybový hudební jazykový jiné:.....

Jaké aktivity nejčastěji děláš na PC, telefonu, tabletu?

žádné hraní her psaní blogu návštěva sociálních sítí jiné:.....

Kdo/co Tě motivuje při výběru volnočasové aktivity?

rodiče kamarádi sám škola sourozenci jiné:.....

Kdo/co Tě ovlivňuje při výběru volnočasové aktivity?

finance lektor – vyučující zda do kroužku chodí i kamarád jiné:.....

Navštěvuješ ve svém volném čase následující zařízení?

	ANO	NE
Divadlo		
Kino		
Muzeum		
Sportovní hřiště, sály, atd		
Jiné:		

Pokud navštěvuješ alespoň 1 z výše uvedených zařízení, jak často?

5x a více měsíčně 4x – 3x měsíčně 2x – 1x měsíčně méně než 1x měsíčně

Pokud nenavštěvuješ výše uvedená zařízení, z jakého důvodu?

z finančních důvodů nemám s kým nebaví mě to jiné:.....

Kde nejčastěji trávíš svůj volný čas?

doma ve volnočasových institucích venku ve škole jiné:.....

S kým nejčastěji trávíš svůj volný čas?

s rodinou s kamarády sám jiné:.....

Je ve tvém okolí dostatečná nabídka využití volného času? Vysvětli své tvrzení.

ano

ne

Pokud by jsi měl možnost, co by jsi ve svém městě/vesnici zřídil?(doplň)

Ptají se tě rodiče s kým a kde trávíš volný čas?

ano ne

Je podle tebe volný čas pro člověka důležitý? Vysvětli své tvrzení.

ano

ne

Prostor pro připomínky